

Virtuțile comicului în „Scriinul negru“ de S. DAMIAN

EUSEBIU CAMILAR „Stampe“

POPORUL SI-A SPUS CUVÎNTUL

SPRE NOI SUCESE

Răstoiesc niște tăieturi de ziar. Citesc: „Aducind o improprietăți, care a fost o cimp-proprietăți... așa cum o știm, sfârșitul primului război mondial a venit și cu un sufragiu universal, care avea singurul defect că era un pic cam... parțial. Pînă la vârsta de douăzeci și unu de ani, cetățeanul era socotit ca un fel de îngav, un debil mental, care nu poate avea o părere și, deci, drept la vot. Dar ne întrebăm cu toții: pentru ce această interdicție pînă la douăzeci și unu de ani? De ce nu pînă la douăzeci și unu și trei sferturi? Ce cap riguros științific a stabilit că, pînă la douăzeci și unu de ani, omul nu este în măsură să ia decizii serioase sau un bronz ca domnul D. R. Ioanidescu sau un bronz ca domnul Alexandru Valda-Voșevici, tot românul trebuie să se socoată timp, exact pînă în ziua aniversării a douăzeci și unu de ani de viață?”

„Intrebările rămăneau totdeauna fără răspuns...” Rîndurile fac parte dintr-un articol, publicat de subsemnatul, într-un ziar, la 17 noiembrie 1944.

„Răstoiesc mai departe; citesc (din același articol): „Un identic tratament de paria s-a aplicat și femeilor. Egalitatea între „sexul slab” și bărbai a fost o balvernă.”

„Femeia din popor a fost și este capabilă să țină cu pricepere și demnitate locul bărbatului plecat pe front sau în lumea cealaltă... Femeia aceasta poate să nască în șanț sau pe cîmp... Poate să-și dea seama că aportul ei este, în angrenajul statului, tot atât de însemnat ca al oricărui bărbat. Poate să-și dea seama că nu există maternități, că nu sînt sanatorii pentru copii săi...”

„Poate să-și dea seama... Dar n-are voie să-și spună cuvîntul deoarece dreptul la vot îi este negat...”

„Au trecut mai bine de douăzeci de ani de cînd consemnam acele triste realități, generate și exploatare de o societate aberantă.”

Victoria Frontului Democratice Populare — mărărea, fără doar și poate — se explică tocmai prin abolirea definitivă a infimelor cohorte de nedreptăți ale trecutului.

Au votat tinerii, începînd cu cei care au împlinit vârsta de 18 ani — și cine ar descria în surisul lor numai recunoștința pentru tot ceea ce Partidul și Statul nostru socialist le dăruie, nu ar vedea totul. Ei sînt copiii celor care, în trecut, nu prea îndepărtat, n-au avut voie la acea vîrstă, să-și spună cuvîntul; ei sînt odraslele acelor — și în surisul lor se poate citi pe lingă multumirea de a trăi o viață nouă în lumină și demnitate, și satisfacția — transmisă inimii și spiritului lor — de generațiile tinere de altădată, țînute în cercurile de fier ale umilirii, foamei și disprețului.

Au votat femeile: mamele, soțiile, surorile noastre. Urmașele umilitelor și obiditelor de altădată, ale celor care nășteau pe cîmp, ale celor care — cu moartea în suflet, dar nemșicate, ca tăiate în marmură — și-au văzut bărbai și copii secerai de gloanțe la Grivița.

Au votat bărbai de la Grivița în frunte cu conducătorul lor Gheorghe Gheorghiu-Dej, votat în unanimitate, cu însuflețirea meritată și de luptător și de ziditor.

Au votat bătrînii, alături de tineri.

Poporul și-a spus cuvîntul.

— Pentru cine? — șoptește o voce dulce-ipoctă, ale cărei ecouri s-au rolit înainte de 23 August 1944, sub cupola vechiului Parlament.

— Pentru ei însuși.

— Dar (revine vocea) alegerile erau altădată o luptă — Intocmai cum spui. Curgeau singele și vinul și fiera și lacrimile. O luptă între formațiile de agenți electorali, între butoalele cu trăscau, între Cine-dă-mai-mult (jumătate de bancnotă strecurată înainte de a vota și cealaltă jumătate dată după, și dacă ai votat cu „seful”) și între Cine-dă-mai-tare (asta se vedea, imediat după alegeri, la Morgă).

„Răstoiesc colecția unei reviste de altădată: „Facla”. Iată numărul din 17 noiembrie 1912, cuprînzînd comentariul alegerilor pentru parlament. Citesc: „Văzînd numele tuturor acolora cari vor urca dealul Mitropoliei și se vor prezenta în adunarea națională ca aleși țărăniști, ne simțim sufletul zguduit de o revoltă ce nu se poate stăpîni, revolta contra nerusării claselor noastre stăpînitoare care cu cinism bătoioresc tot ce e sînt în această țară și aspirările ei le sugrămă.”

„Căci țărăni n-au nici un reprezentant în actualul parlament.”

Șar parea că, în țara asta, nu trăiesc decît proprietarii, arendași și escroci și că povestea celor cîr milioane de țărani care trăiesc sub lunia udă a jandarmului și mor mîncai de pelagră, e opera unui nebulon care în delirul lui zîmțit vedea o lume sinistru de oameni ce nădușiau pe gîle, suferiau și muriau străpînși de gîlonțele copiilor lor, atunci cînd cereau pămînt și dreptate...”

— Ei? spun, căutînd cu auzul glasul dulce-ipoctă. Nici un răspuns. Glasul s-a topit în neantul care l-a dat naștere.

Poporul și-a spus cuvîntul, răscurpărînd toată jalea trecutului.

Meditația flecărită fiu al acestei Patrii asupra celor douăzeci de ani de luptă constructivă nu mai aparține Melancoliei, ci Bucuriei:

Trecut-au douăzeci de ani de-atunci. Trecut-au? Sînt douăzeci de ani... Înș-a-un trecut? Trec anotimpurile, trece iarna, toamna și vara, trece primăvara. Timpul trece... Dar anii-aceștia douăzeci sînt Faptă, sînt stîlpi pînă la cer, sînt așezări. E iarna prefăcută-n marmori albe la temelia unei noi istorii. Sînt douăzeci de primăveri sumindu-și speranțele înalte, devenite coloane infinite-ale luminii ce străbătura țara dintr-un capăt la celălalt... sînt douăzeci de veri ca douăzeci de aștri ce-mălzesc pămîntul ars cîndva de focul jalei. Și-s douăzeci de toamne, ale căror mari secerări ridicară Omul. E Omul care nu mai îngenunche atunci cînd seceră, fiindcă el e-acum stăpînu-acestei Patrii, pe vecl de vecl. Sînt douăzeci de ani, dar prefăcuți în Faptă-n Bucurie. E Cîntec, în Lumină, -n Libertate. E lăptă-n fața căreia și anii întorc privirile înmărmurite, ca să o vadă și o saluie...

Eugen JEBELEANU

Lucrările recente Conferințe pe țară a Uniunii Scriitorilor au constituit un prilej de trecere în revistă a succesorilor pe care le-a obținut literatura noastră pătrunsă de spiritul umanismului socialist, orientată consecvent spre înfățișarea cit mai completă și nuanțată a epocii contemporane de mari prefaceri revoluționare și a bogatului univers lăuntric al constructorilor socialismului. Darea de seamă asupra activității Comitetului de conducere al Uniunii Scriitorilor, referatele pe genuri, numeroasele luări de cuvînt au scos în evidență, pe baza unui schimb rodnic de opinii, principalele probleme ale dezvoltării literaturii, au relevat condițiile deosebite de prilej create activității scriitoricești prin avîntul fără precedent al economiei și culturii, prin dezvoltarea înfloritoare a patriei noastre socialiste și creșterea prestigiului ei internațional. Cu un sentiment de adîncă recunoștință, toți vorbitorii au subliniat grija și dragostea cu care Partidul Muncitoresc Român călăuzește creația literară. Transpunerea în viață a îndrumărilor înțelepte cuprinse în cuvîntările tovarășului Gheorghe Gheorghiu-Dej, în documentele de partid, a înlesnit drumul ascendent al literaturii care reflectă marile biruințe ale poporului nostru, care sîdese în inimile oamenilor mîndria patriotică pentru puternicul avînt al muncii socialiste.

Conferința a oferit o imagine pregnantă a profilului literaturii romine actuale, a tendințelor care o animă, a obiectivelor spre care se îndreaptă, precizînd totodată direcțiile care revindică sporierea eforturilor, încordarea voinței creatoare în vederea ridicării activității scriitoricești la nivelul înaltelor exigente ale cititorilor. Procesul de înnoire și cristalizare a literaturii noastre se desășoară astăzi, mai mult ca oricînd, sub auspiciile unor sporite responsabilități artistice.

Un spirit efervescent, de călări fecunde, caracterizează toate genurile de creație. Patrimoniul literar național sporitește cu noi opere realiste de valoare care încep să fie tot mai cunoscute peste hotare, cresc continuu forțele scriitoricești într-o unitate creatoare a generațiilor. Tendințe și stiluri variate ilustrează dezvoltarea poeziei, a prozei, a dramaturgiei, a criticii literare, înclinăția către ample generalizări filozofice, pluralitatea domeniilor investigate și diferențierea limbajului poetic, solicitarea tuturor modalităților lirice cu convingerea că toate pot să conveargă spre dezvoltarea frumuseții spirituale a omului contemporan sînt ilustrate prin numeroase exemple din producția ultimilor ani. O menire importantă în peisajul liric actual revine firesc poeziei civice, de altitudine, ancorată adînc în miezul realităților noastre, năzuînd să transfigureze în vibrații de amplă rezonanță ritmul febril al cotidianului socialist, să fie promptă dar nu facilă, prezentă și durabilă ca semnificația. Asistăm la un proces complex de valorificare a mijloacelor de expresie, a formelor de comunicare poetică, de căutare a unor procedee lirice originale, nuanțate, ale cărui ferice consecințe se întrevăd de pe acum — proces incompatibil cu tendin-

GAZETA LITERARĂ

(Continuare în pagina 7)

REPORTAJ PE UN BULETIN DE VOT

Ziua de 7 martie am petrecut-o într-o călătorie care a avut și caracterul unei documentări literare, dar și al unui elocvent sondaj al opiniei publice chemată a-și spune cuvîntul în fața urnelor. Am vizitat astfel numeroase secții de votare din Drăgănești-Vlașca, Alexandria, Furculești, Piatra și Crîngul. Prima haltă, la orele șase dimineața, a fost la mai puțin de un kilometru de locuința mea, și anume la secția de votare din clădirea facultății de științe juridice. Aci trebuia să-mi exercit nu talentul de reporter, ci dreptul cetățenesc de a vota. Crezusem că voi fi printre primii la vot, dar sute de cetățeni sosiseră înaintea mea la secția de votare, încă de la primele ore ale dimineții. Această masivă participare la vot am remarcat-o apoi în cursul călătoriei. La Răscuci, în raionul Drăgănești, șiruri compacte de cetățeni se așezaseră la intrările celor două secții de votare începînd de la orele trei dimineața. Sosisem la Drăgănești în jurul orei opt dimineața, după ce aproape o mie de cetățeni votaseră. Candidatul de deputat în Marea Adunare Națională era aci un om pe care-l cunosc chiar și jîncii de la grădinița sezonieră: Ricu I. Radu, președintele cooperativei agricole de producție din comună. E un om încă tînăr, abia a împlinit 35 de ani. Pînă acum a fost deputat în sfatul popular comunal. Acum va păși sub cupola Marii Adunări Naționale, forul cel mai înalt al statului nostru. Am cunoscut aci și pe candidata de deputat în sfatul popular al regiunii București, tovarășa Mine Elena, inginer agronom al cooperativei agricole de producție din Drăgănești. Am mai cunoscut-o și pe tovarășa Modoran Elena, candidată de deputat în sfatul popular raional, de profesie tehnician veterinar în aceeași cooperativă agricolă de producție. Fiecare din cei trei candidați s-au evidențiat prin hărnicia, abnegația, capacitatea de a organiza munca pentru dobîndirea unor excelente rezultate în domeniul economic, social și cultural. Dacă ar fi să amintim numai faptul că în anul trecut cooperativa agricolă de producție unde cei trei deputați sînt președinte, agronom și tehnician, a realizat un venit global de peste 7.500.000 lei, înțelegem în bună măsură rațiunea pentru care celor trei li s-a acordat cinstea și încrederea de a fi reprezentanții poporului în organele puterii de stat.

La Furculești mi s-a întîmplat un lucru care merită să fie povestit. Ajunsesem pe la orele 11 dimineața, după ce în secțiile de votare nu mai erau decît cîteva buletine de vot care-și așteptau alegătorii. Acestea erau ale țărănilor din brigada sectorului zootehnic al cooperativei agricole de producție. Veniră în sfîrșit și ei, în grup, pe platforma unui camion. În sala cîntărilor culturale, o echipă artistică de la Spătăreși și călășari. Elevi, copii de țărani, cîntau din 11 viori și 10 acordeoane. Așteptam într-o încăpere din spatele scenei să stau de vorbă cu Anghel Tudor, profesorul și îndrumătorul echipei artistice, cînd, pe neașteptate, am zărit pe unul din pereți un text compact așezat pe două coloane. Am avut

Petru VINTILA

(Continuare în pagina 7)

Desen de MARIANA POPA

Lui ANATOLE FRANCE

Scumpe Maestre,

N-aș cuteza să număr anii, începînd din momentul pe care vi-l povestesc, și am uitat și data de la care trebuia să încep. El s-a petrecut în orice caz după 1905, spre 1907 sau poate 1909.

Am încercat să vă văd și să vă fac o melanie de tinerețe la Paris, acasă la Dv. Pe atunci trăiam printre călugării Cordelier și Jesuții la Fribourg, Fribourg elvețian.

Cu toată poziția Dv. de indoiial universal, erați gustat pe furis cu plăcere de către oamenii în reverență; probabil din cauza unei corespondențe între indoiile Dv. și scepticismul lor secret.

Ușurina de a înmănușia contrariile conștiinței nu a lipsit niciodată.

Uneori un credincios nu prea crede mult, alții un ateu își dă seama că este la urma urmei un credincios: probleme de tulburare sau de fanatism. Erați, într-adevăr, un spirit tulburător pentru epocă. Aristocratic în artă și om al unui gust care începe să dispară, asta nu vă împiedica să fiți și un socialist.

Întredeschînd acum 60 de ani ușa casei Dv., v-am găsit aglomerat de o multime de vizite din toate țările. Străinii doreau să se reazeze pe balconul de unde Dv. contemplantă vanitățile și erorile omeniei.

Am încercat de mai multe ori să dau pe românește din scrierile Dv. Poate că am reușit cîte pușin să copiez în limba grăită și scrisă a compatrioților mei care vă citesc aproape de o sută de ani în original „La vie en fleur”.

Dați-mi voie, iubite și mare Maestre, să așez pe pragul ușei Dv., rămasă întredeschisă, această carte mică, infirizată, în locul buchetelor pe care nu puteam să le lansez din România în 1924, ziua în care bana Dv. s-a aprins...

Cu smerenie,

Tudor ARGHEZI

București 1965

Dedicăție tradusă, de pe coperta unui exemplar din volumul în floarea vieții, versiune românească de Tudor Arghezi. Exemplarul a fost destinat muzeului Anatole France, din Franța.

Lungimi de undă pe Mureș

Cîteva zile la rînd ne-am încercat meșteșugul și norocul, dînd mai ales la „fund” și din cînd în cînd bînd „fața” apei. Ploaia aproape că nu mai conținea. Într-una din zile, cînd norii se mai împrăștărară, așa am bătut Lăpușna, de plîngea apa, ducîndu-se mereu la vale. Acum cînd scriu aceste rînduri nu vreau și mai ales nu pot vorbi despre rezultatele pescuitului din acele zile. Destul că după un asemenea „succes” am hotărît să schimbăm locul și grîla, în nădejdea schimbării și a norocului. Zdruncinați de a binelea de „soseaua” care ne-a scos cu chiu cu vai la drumul mare din valea Mureșului, ne-am îndreptat către Bistra. De la Reghin, pe soseaua asfaltată care duce spre Răstolita și mai departe spre Toplița, după ce trecem Brînovenestii, Scaunul Domnului din Călimani ne vestea apropierea Dedei și a Bistrei, unde stau prietenii noștri Vasile Cîmpean și Iosif Pușcaș.

Cînd am intrat în ograda lui Pușcaș el făcea niște gropi, pentru stîl pîi ce trebuiau să-i sprijine gardul pîrului, a-i, despărți casa de grădina. La vederea noastră a dat glas puternic:

— Măi copilă, măi! ieși afară, că ne-au venit oaspeții... „Copila” căreia i se adresase era însăși soața domnului sale, Cătălina.

Și-n seara aceea, în jurul unor pahare de lîncă de prună, am stat pînă pe la miezul nopții, tălășuînd cu prietenii noștri vechi și cu alții mai noi, pescari și ei, și care s-au adunat la chemarea gazdei. Și așa am aflat noi multe și frumoase despre viața de azi și de ieri a celor din Fiea, din Chetriș și din Bistra.

Și primul lucru care iese la lumină vorbelor lui badea Vasile este că oamenii de prin părțile acestea nu mai muncesc așa greu ca în trecut.

— Tala lucra la fabrică. Eu pînă la patrusprezece ani, bocancii n-am avut, ne spunea Vasile Cîmpean. Iar na, purtam opinci, iar vara umblam desculți. Acum feciorii cînd se nasc, la noi, eu papuci „babu”. Pe vremea aceea oamenii purtau cioareci iar pe sub cioareci nu mai aveau izmene. Oamenii muncesc acum mult mai puțin ca înainte. Și poate, adăugă el, după o clipă de gîndire, poate nu mai puțin, cît mai puțin greu. O să vedeți mine, cînd om merge la pădure.

— Pămîntul la Bistra-i un lux, cîntă Cîmpean. Oamenii muncesc la pădure, la exploatare și cresc animale. Alții scoot pîtrăți din Mureș. Sînt vreo 270 de fumuri. Și la toată populația aceasta sînt două școli: una de opl și alta de patru ani. Avem și cîmin cultural cu echipă de teatru și brigadă artistică. Oamenii se îmbracă bine. Altădată se-mbrăcau cu haine de cinpă. Azi cinpă e folosită doar la saci. Ciobanii de-si mai fac cămăși de futur, că-s mai rezistente. Venind vorba de ciobani, Sîpu Pușcaș îl rugă pe Cîmpean să povestească întîmplarea cu ursul care mincase ciobanilor din Poiana de Mijloc șasesprezece animale mari și-un cal. Vasile Cîmpean, care-i vîntător de frunte-n părțile acestea, nu-i dintre cei lăudaroși, așa că se lasă multă vreme rugat de Sîpu ca să povestească. Numai la insistențele mele Vasile Cîmpean își începu povestirea.

— Într-o după amiază, mă-nvîrteam prin ogradă, numai ce aud o bătaie-n poartă. Venise un cioban de la Poiana de Mijloc. O trecut pe-o mașină.

— Tovarășe Cîmpean, să vă duceți la Poiana de Mijloc, că o dat țar ursul peste noi.

Aflasem că în urmă cu cîteva zile un urs luase un berbec dintr-o turmă. Un berbec nu-i de lepădat. Dar mai ales că ursul nu se multumește cu unul. Ciobanii s-au dus după urs. Ilieș Ilie mai curajoș s-o apropiat de el. Avea în mîna o secură. Numai că ursul l-a prins pe cioban cu gura pe gură și pe sub ceafă și cu dinții prin gură și pe sub barbă. Așa cum era prins, Ilieș l-a dat ursului două lovitură de secură. Una în spate și alta într-o coastă. Ursul de durere l-o lepădat.

În momentul acesta, Ilieș a băgat cotul în gura ursului și cu cealaltă mîna l-o prins de limbă. Dar nu pentru multă vreme. Pentru că ursul s-o răsucit, o luat berbecul și o fugit cu el la pîru. Geaba s-au dus ciobanii cu cîinii după urs. Numai că Ilieș o rămas cu maxilarul-de jos stricat...

Am luat ruda, am luat și pușca cu cartușe și am plecat la deal.

Cînd am ajuns în Poiana, ciobanii au făcut roată și mi-au povestit cum a venit din nou ursul, de data asta la Poiana Stegii și le-a omorât un cal. Noi n-am putut afla, spuneau ciobanii, cîinii au dat de urs și ne-au vestit. Cînd ne-am dus, ursul era pe cal. Văzîndu-ne nici nu s-a sîchisit, paccă rîdea de noi. Atunci, spuneau ciobanii, am chemat și ciobanii din Chetriș și cu cîinii lor și cu al noștri ne-am dus din nou la urs. Și

Constantin PRISNEA

(Continuare în pagina 7)

MIHAIL SADOVEANU „Opere” - vol. XIX

După cele 18 volume de scrieri literare antume, ciclul „Operele” lui Mihail Sadoveanu...

colectiei, că nu și-a îngăduit nici cea mai mică deforțare de la expunerea bazată pe o documentare științifică...

VIORICA HUBER: „Pe Argeș în sus”

Cunoscută până acum printr-o serie de lucrări pentru copii („Valurea”, „Căluțul de foc”, „Ochiuța cu vrăjii”...

Reproducem din scrisoarea tov. V. Berbecaru, biolog chimist, aceste observații referitoare la cartea „Medicii scriitori și scriitorii medici”...

- p. 222: Săliște în loc de Sătește, sat în Epir.
— p. 254: Secolul al XVII-lea cînd e vorba de 1749—1815...
— p. 275: „Cînd eram tînar, bolnavii erau aceia care se fîneau de mine; acum, cînd am pîrul cîrunt, eu sînt acela care mi-e teamă de bolnavii mei”.

Dialog

Primim de la tovarăsa Dina Marțaru din Onești, această scrisoare din care reproducem următoarele pasaje:
OBIECTIVITATEA APRECIEȚILOR
„Deși „dialogul” e purtat la suprafață, cititorii sîntinu-se să ia alura de critici, cu referire la volume și scriitori datorită și spațiului limitat, rubrica rămînd valoroasă din mîsură interesului pentru fenomenul literar contemporan...”

REVISTA REVISTELOR

„Limba și literatură”

nr. 8 / 1964
Căsim în noul volum editat de Societatea de Științe Literare și Filologice o varietate de articole, studii, comunicări, documente inedite, fișe bibliografice.

Autoarea nu a reținut decât o parte din ideile exprimate în cercetări anterioare pe aceeași temă, lăpsind studiul și de unele precizări ideologice necesare. Astfel, nu este sesizat faptul că în spațiile propagandice culturale pe care o ducea revista...

științifice periodice ale cadrelor didactice universitare. Este caudă articolelor semnate de Ion Brătescu (Evoluția Zola, critică literară), Alexandru Balci (Insemnări despre Risorimento), Mihai Pop (Evoluția folclorului în comuna Lupsa, raion Strelita, Oltenia, de la primul război mondial pînă astăzi), Valentin Lipăți (Diderot în România), Alexandru Niculescu (Aspecte morfologice și sintactice ale limbii române actuale) etc.

ION ROMAN: „Caragiale”

Colecția „Oameni de seamă” a Editurii Tineretului s-a îmbogățit recent cu o reușită lucrare: „Caragiale” de Ion Roman. Autorul acestei noi lucrări cunoaște de destulă vreme literatura literară prin monografiile sale anterioare despre Anton Pann, D. Bolintineanu și St. O. Tofil...

Teodor VIRGOLICI

Tovarăși AGATHA BACOVIA
Loco

TELEGRAMĂ

Cu prilejul celei de a 70-a aniversări a zilei dumneavoastră de naștere, în numele Uniunii Scriitorilor din R.P.R. și al meu personal, vă transmitem sincere felicitări, calde urări de sănătate, viață lungă, succese în munca de creație literară și în activitatea obștească.

VIATA UNIUNII SCRITORILOR

100 de ani de la moartea lui NICOLAE FILMON
Miercuri 17 martie a.c. orele 18, va avea loc la Casa Scriitorilor „Mihail Sadoveanu” comemorarea a 100 de ani de la moartea lui Nicolae Filmon.

„Analele Universității București”

Seria științe sociale-filologie nr. 28
Majoritatea lucrărilor publicate în recentul număr al „Analelor” sînt comunicări susținute cu ocazia sesiunilor

cronica literară

La 22 de ani, Adrian Păunescu forțează atenția noastră și porțile lirismului într-un stil foarte personal, de o ingenuă agresivitate. Hotărît, versurile celui mai tânăr poet al acestei Republici — cum cu mîndrie se proclamă — descoperă o voce amplă, marcată de un timbru whitemanian dar și de sonorități proprii, dornică să comunice pe nerăsuflăte, fără tergiversări și rețineri, fascinantă experiență a vîrstei, vuirea în cascade a preaplinului temperamental.

ADRIAN PĂUNESCU

Pastură electrică, încălțătura lăuntrică, elanurile tumultuoase amenință să irupă în afară într-o nerăbdătoare dezordine. Cătușoarea sete de a spune gastește — și uneori cu exagerată înlesnire — neașteptate echivalente verbale. Acest tânăr înalt, blond, nemaipomenit de robust, teafăr în alcătuirea sa, vrea parca să aparcaze totul pentru sine, să stăpînească vaste latitudini și să le regenereze după un program propriu. Este posedat de un demon al expansiunii vitale.

sale elanuri și răspunderi, cu oroarea de stagnare, cu dinamica sa neliniște. Alte poeme vor defini în formulări mai rezistente, degajate de impurități retorice, dar cu aceeași spontaneitate cuceritoare, un univers ideal de puritate lucidă și incandescentă, determinat lăuntric de sensurile înseși ale lumii socialiste. Proprie în felul cel mai izbitor poeziei lui Adrian Păunescu îi este, în această fază, tendința de a imprima stărilor vîrstice ca și ficțiunilor generate de ele o notă spectaculoasă, caracterul unor ceremonial, înclinăția de a trăi totul sub regimul intensității care anulează banalul, descoperind fiecarei clipe frumusețea unei, irepetabilă, valență sublimă. Este, în această zonă, poezia unui risipitor de elanuri, din perspectiva cărora chiar și evenimentele domestice se încarcă de electricitatea frenezilor festive. Fantazia proiectează așadar cu energie și nu fără o doză de teatralitate o platformă de la înălțimea căreia poetul lansează țării întregi o invitație la nuntă sa.

Pentru o zi săgețile indicatoare ale tuturor drumurilor arată zgometos într-o singură direcție. „Pentru o zi lăsați-le așa / Cu galbenul lor să arate mereu / Spre nuntă mea, spre sărbătorea mea. / Eu astăzi nu mai cînt la unți străine, / Și-am să ridic mari toașturi pentru mine / Cîci mirele cel blond și bun sînt eu. / Nimeni în casa mea mică nu va bănu / Dete mari de pelin fumez și de țuică-norig / Dar eu brusc, către, ei româneste-am să strig: „Inotați și salvați-vă, sprîjiniți pe bucate! / Faceți focul pe sticle și căni, cînd vi-i frig, / Foc adînc amintind de păduri scăpătate”.

Imbrăcat într-o albă și apretată „cămașă eroică”, Adrian Păunescu ordonă să fie bătut pe toate mîsurile chipul iubitei și prezidează marile festivități ale vîrstice sale pe care o trăiește generos în văzul tuturor, cu o vibrație contagioasă, cu o gestulație lirică impunătoare, corectată prin umor și inteligentă parodie, ori de cite ori apare riscul hiperbolice găunoase. Dar nu totdeauna intervenția se produce la vreme, încît să evite chiar pe de-a întregul ispitele retoricii facile.

mate mai viabile încă decît aceea care-l definește pe Adrian Păunescu de la început și într-un chip izbitor. Ele relevă un poet de o structură solidă, cu organice rădăcini în solul liricii românești. Ele destăinuie o remarcabilă viziune a continuității, viziunea unui univers și a unei umanități specifice în neîntrerupt proces al gestațiilor, al genezelor succesive.

Imaginea fundamentală este aceea a „smulgerii din pînă”, metafora cheie a celor mai bune poezii din volum, meritînd să fie citate integral, într-atît este de personal unghiul de vedere iar execuția de o matură limpitate: „Căzînd încet spre așezări, / Se rup acum din mînuții reci / Mari turme: micii vin călări / Pe oi stufoase și berbeci / Și mieilor le mișcă coarne / Și ei foșnesc mărunț din dinți, / Gata oriînd să se răstoarne — / Dacă e frig premedios — / Cu trupurile în pînă / Și piatra cerului e neagră. / În aer sună negre crengi, / Iar micii călăresc tăcut / Gata oriînd să se retragă, / Asemeni coaranelor de melci / În corpurile ei-a născut” (Familialul obicei).

Ar fi nedrept să vedem originalitatea poeziei lui Adrian Păunescu numai în evidentă sa atracție, — mărturie unei vocații spontane și nu un rod al imitației, — pentru oratoria de tip sublim, dispusă să înlăture aparenta monotonie a vieții, spre a-i smulge semnificații excepționale, dimensiuni sărbătorești.

gistică dezlănțuită — însușiri care leagă într-un suflu unitar ipostazele revelate pînă acum ale poeziei lui Adrian Păunescu — se valorifică (nu încă la nivelul înfăptuirii secontate) și în tentativa reinterpretării miturilor. Sensurile lor tradiționale sînt tinereste răcolite, propunîndu-ni-se variante noi. Dacă nu au forța necesară, acea temeinicie a corespondențelor organice capabile să le împrună ca realități artistice, sînt totuși îngenoase, și măcar pentru o clipă seduc. Hamlet e astfel abandonat în beneficiul unui mit nou, al Ofeliei: „Foarte bine-a fost că l-a ucs / Regele nou pe celălalt. / Foarte bine că neliniștit print / Răzbindu-și tatăl, își ucs unchiul. / Foarte bine că fantomele fierbinți / Și-au lăsat pe clopote genunchiul”. La sfîrșit poetul proclamă volubil și cîntîc că singura moarte pentru el regretabilă rămîne aceea a Ofeliei. Vulturii legendei lui Prometeu sînt chemați la altă soartă: „Cuib mare de vultur și pieptul lui, iată! / Pămîntul cu viață îl umple mereu / E viu Prometeu, su se spasma de piatră. / Prin vulturii se eliberază Prometeu”. Soluții fîrește discutabile, fără mărturisind o remarcabilă sfortare de a dinamiza îngrîșă și a zguduia poeziei oricît de respectabilă.

Toată poezia lui Adrian Păunescu este expresia sublimă a energiei promitoarelor tinere care și-au găsit în socialism ambianța firească. Este politică la origine și în structură, prin ea circula sevele unui prezent dinamic. Atracția puternică pentru inedit, puterea de a-și reprezenta genze spectaculoase, salturi și dislocări, tinărul poet și-o convertește și în formele necumiozite de investigație a realității ambiante printr-o mare spirit creator. Hunedoara e astfel țărîm cu „iesire la centrul pămîntului”, „ca o țesere la mare”: „Tărîm luminat, puls bărbătesc al destinului / Flacăra, tu, mistuitoare și grea / Treceea ta are un capăt în stea / Tărîm bărbătesc, puls luminat al destinului / Lec arzător, răst de lumină al soarelui / Și ogîndire supli, în lucruri, a lui. / Lavă la amplul ceasornic al țării deplu / Ca un salut și ca o replică soarelui”.

Nota retorică existentă încă în astfel de compuneri înflăcărate se va atenua în funcție de capacitatea poetului de a explora mai în adîncime lumea reală spre a-i dezvălui sensul liric.

ultra-sentimente

Lucian RAICU

răzbu-nare cu un cires, o fîntînă și o pălărie

Este adevărat că mai trăgea și el cite un fum, dar îl trăgea mai mult ca să le facă plăcere celor doi, fratelui său mai mare și alui lui, pe care nu-l cunoștea. Acela era un băiat urduros, înalt și plin de coșuri pe față. Venise de după un deal, și de peste o vale, zicea, Era Umbra fratelui său, acesta îl trimitea să fure tutun. Tutun din hainele de sărbătoare ale tatălui. Și fura, le aducea tutunul, cei doi răsucau țigările și-i dădeu și lui să tragă. Cei doi făceau tot timpul, nimic nu și spuneau, nici chiar atunci cînd îl întindeau țigara, nu-i spuneau nimic. Erau supărați mereu, pe cine, nu se știe. Aveau ochii lărgiți și albiți de ură. Păreau încruntunți de minie ochii lor. Îl întindea țigara, de obicei, Umbra, întînd-o între degetele lui noduroase, cu unghii mari și negre la virf. El trăgea fumul adînc în piept, făcea: „hiiiiiiiiii, boii popiiiiiiiiii” și tusea, înroșindu-se, cu vinele de la gît umflate, cu ochii ieșiți. Văzîndu-l, cei doi rideau lovindu-și cu palmele genunchii. Îl plăcea cînd îi vedea rîzînd. De aceea, de fapt, fura el tutunul, nu că s-ar fi temut prea tare de ei.

Îl prinsese din nou și îl băuseră. Îl băuseră, de data aceasta și mama. Acest lucru îl surprinsese, era ca și cum ar fi avut nisip foarte mărunț pe o rană deschisă, nu-și găsea de aceea locul. Lovea cu picioarele în pietre, în prispă casei, arunca cu pietre după găini, apoi, gîndind o noia în curte, se lovea cu o peste piciorul gol, atît de puternic, încît îi dădura lacrimile. Rupsese ariuna mărunț, repede și, cu ură, apoi o arunca.

— Vino în casă! îl strigă mama. Nu mai umbra bezmetic. Și lasă gîștile în pace! Vrei s-o încasezi iar? Nu ții-a-ai, ?! Tu nu auzi?! Și vii în casă, cînd te chem! Ori vrei s-o primești iar! Cu bărbia în piept păși spre casă, bălăbănindu-și cu ciudă brațele pe lîngă corp.

În casă era întuneric, se înseră. Mama lui stătea la masă și alegea fasolea. — Scoate-ți pălăria aia din căpătîină, spuse mama, continuînd să aleagă fasolea, continuînd să stea aplecată. N-auri să-ți scoți de pe doveculul ăla al tău pălăria?! Ești măgar mare acum? Și nici acum nu ascuți!... Te mîrii că nu și doarme cu pălăria aia verde! N-auri să-ți scoți, cînd îți spun, veră-tăria aia?!

Era o pălărie verde într-adevăr, o pălărie de pădurar foarte frumoasă. Năvăli nu mai avea o asemenea pălărie. F drept, mai avusese una ca asta Frankfurt, dar acela nu mai era. El înmormintăseră cu pălăria lui verde cu tot. Frankfurt fusese un băiat din vecini, lo-cuise la a treia casă și nu se știe de ce și porecliseră astfel. Frankfurt avusese o pălărie verde, de pădurar. Frankfurt nu băuse lapte ca toată lumea, ci băuse lapte îndoit cu apă. Numai așa îl ducea la gură Frankfurt. Dar nici atunci nu-l îngheța tot. Cele mai adesea, Frankfurt se făcea doar că îl înghețe, ținea un timp laptele în gură și, cînd te apropii de el, te trezeai cu o țîșnire subțire și a-lă de lapte amestecat cu salivă, pe ea, Frankfurt ții-o trimitea în față, printr-o fîntînă lui gîlbui. Căci Frankfurt fusese strungăret. Și Frankfurt mai avusese un cires în curte, lîngă fîntînă. Cren-giul ciresului țineau umbră fîntînii și se vedeau în apa curată. Cînd înflorau, se vedeau albe. Și totul era foarte frumos. Frankfurt stătea toată ziua în ciresul acela de deasupra fîntînii. Zicea că astfel e mai aproape de soare în crengile ciresului. Într-o zi Frankfurt a căzut în fîntînă, poate fiindcă se uitase prea mult la soare. Era primăvară. În noaptea aceea ciresul înflorise și crengile lui se vedeau albe în apa umbrăoasă a fîntînii. Să creadă însă prostii că ciresul înflorise în noaptea aceea datorită faptului că Frankfurt căzuse în fîntînă. Frankfurt căzuse în fîntînă. Se încase. Ciresul înflorise, și nu avea nimic de a face

una cu cealaltă. Ciresul înflorise că și sosise vremea. Atît.

Pe Frankfurt îl îngorapă cu pălăria lui verde.

Ei nu aveau de fapt nici un cires lîngă fîntînă. El avea însă pălărie verde. Se înnoptase cînd mamă-sa, văzînd că e singură, că el plecase și nu îl mai găsește nicăieri, începu să strige.

Veni și bărbatul și fratele cu Umbra lui. Și îl căutau și ei. Fratele cu Umbra îl căutau alene și tăcuți. Ei nici acum nu țipau, nu îl strigau, nu vorbeau nimic. Clătinau doar din cap, cînd se întorceau din locul unde îl căutaseră, clătînu din cap, negînd, în semn că nu l-au găsit nici acolo.

— Ce-a zis?! Întrebă tatăl. N-a zis nimic?! Cum a fost! Trebuia să fi zis ceva!

— Să zică ceva! Ce să zică! Prostii

— Ce prostii? — Ce prostii?! Îl îngînă femeia. Prostia aia cu ciresul.

— Cu ciresul? — Nu știu acum?! Zicea că se duce să se urce în cires!

— Dar cu ciresul? — Și nu l-ai văzut? Ce făcea?! Iar a stat aici, lîngă fîntînă?!

— A stat! Da' cine s-a uitat tot timpul la el?! Spuse mama abia stăpînindu-și lacrimile. Alunga gîndul acela și nu-i venea să creadă că s-ar fi putut întîmpla așa ceva. E drept, băiatul avea obiceiul să stea în curte, cu picioarele sub el și să se uite în toate părțile. Zicea că stă în cires și privește în fîntînă. El însă nu aveau nici un cires iar băiatul stătea lîngă fîntînă, nu deasupra ei. Și acum îl spusese că se duce să se urce în cires.

— Iar te apucă nebuniile, Doamne fereste, îi strigase ea. Nu e nici un cires în curte, să-ți iasă asta din cap! Băiatul nu o ascultase, ieșise pe ușă și, țirziu, cînd ea se uitase pe geam, îl văzuse stînd acolo, lîngă fîntînă, cu picioarele sub el, ca de obicei. Ea nu-l mai strigase, nici nu-l luase în seamă măcar. Știa că e supărat, dar mai știa că el stă-tuse deseori acolo, așa, și zicea că s-a urcat în cires.

Umbrei îl veni ideea, gînd care zăcea și în ea de mult, să vîră găleata în fîntînă și să-l caute acolo. Și tot Umbra, vîrî găleata.

Cînd seose a treia oră gîlăta și o vîră, prin întuneric, pe pămînt, se rostogoli și pălăria verde. În clipa aceea mama își duse mîna la gură, înlemni astfel și abia după cîteva clipe începu să hohotească. Se aruncă înainte, alergînd aplecată, după pălăria verde care se rostogolea încă, udă, prin întuneric.

— Ar fi vrut și el să fie aici, lîngă fîntînă, un cires. De aia zicea mereu de cires, se auzi vocea Umbrei. Și voi v-ati zgîrcit la un cires. Nici atîta n-ai făcut pentru el. Cred și eu că... Acum e gata. Aduceți scara.

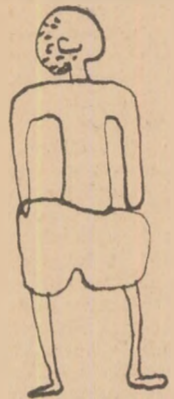
Ca la o poruncă căreia nu i se putea împotriivi și care îl bucură într-un fel neașteptat, tatăl alergă spre gură. Nu după mult aduse scara.

În timp ce Umbra cobora în fîntînă și mama continua să hohotească sfîșietor, că-zută peste pălăria verde și udă, în timp ce o strîngea la piept, răcorindu-se cu apa care curgea datorită strînsorii mîni-lor ei și în timp ce fratele adusesse felinarul și îl ținea acum asupra fîntînii pentru ca Umbra să poată coborî, auziră toți foarte clar, vorbele tatălui:

— Nu un cires! Trei, ori patru ciresi i-am fi adus, și întleșeră cutremurată că abia acum îi răspundea, țirziu și în-fiorat, prin întuneric, reprosului neierță-tor al Umbrei. O pădure de ciresi i-am aduce, mai roști el, și în clipa aceea chiar și mama se opri din bociul ei negru.

Atunci apără băiatul.

Și-l bătură. Îl bătu tatăl, mama, fratele și Umbra. Îl bătură pină la miezul nopții. Pină îl acăpară vecinii din măci-nile lor.

cînd se sperie calul

Întîrziase mult timp în cîmp cu toate că îi spusese să prindă calul și să-l aducă, să se întorcă repede. Nu-i spusese însă de ce să aducă repede calul. Stăteau toți în jurul bunicului, lîngă patul lui. Sosise și pre-tul și salută din cap, fără să zică bună ziua. Se apropiase apoi de patul bunicului. Și nu știa ce se mai întîm-plase. Pe el îl trimise mama să aducă repede calul, din zăvoi.

Zăvoii începea chiar din spatele grădini lor. Era toamnă, cîmpul era gol și negru și ud. Din această cauză parcă începeau să putrezească puîn. Era tăcut ca unul care dormea.

Văzuse calul de departe, în cîmpul gol și negru. Se apropiie de el încet, nu știa de ce, dar nu avea poftă să se grăbească. Îl cuprinsese moleșala și îl aduse un timp de coamă, trăgîndu-l în silă în urma lui.

Cînd ajunseră la o movilă, se opriră. El se urcă pe movilă și, sprijî-nindu-și laba desulță a piciorului în pîntecul calului, sălți din celălalt picior și se urcă. O clipă era să cadă de cealaltă parte, dar se prinse repede de coamă și rămase așa. Calul nu porni însă. Stătea și el, așa, lîngă movilă, uitat și dus pe gînduri. Se gîndea cine știe la ce...

Atunci se dădu jos. Înconjură calul, încet, fără să-l privească și a-junse din nou la movilă. Se urcă pe ea. Stătu astfel privind cîmpul peste spinarea gîlbuie a calului. Puse iar piciorul lui desulț în pîntecul calului și, zvicnind din celălalt, se sălți. Dar calul nu porni nici cum. Atunci, îl lovi ușor cu amîndouă călcîiele peste pîntec.

Merseră la pas, peste cîmpul pustiu, amîndoi privind întînderea neagră, auzind o apă curgînd în neștire, unde-va, gîndindu-se, amîndoi nici ei nu știau la ce, în orice caz avea amîndoi niște gînduri grele, de aceea mergeau așa încet.

Pătrunseră în grădina. Calul se opri brusc, zvicnind din tot corpul și aruncîndu-l jos, la picioarele lui de dinapoi. Atît de fulgerător și neașteptat se petrecuse totul, încît rămase acolo, uluit, cu o durere ascuțită la capătul de jos al șirii spinării. De ce se speriasse calul? Privi în jur. Nu era nimeni... Pe gard văzu o vulpe care voise să treacă grădina. Se o-prise și ea în virful gardului. Cu la-bele de dinainte pe gard, îi vedea la-bele roșcate, unghiile, părul ei roșcat, urechile, botul căscat într-un rînjit. Și, ca și cum ochii vulpii l-ar fi chemat, se ridică și porni spre gard. Păși spre vulpe, surzînd, nici el nu știa de ce. Și întîmbe mîna spre ea, spre botul ei rînjit, spre ochii ei care luceau, care îl chemau, spre urechile ei nemîșcate, spre capul ei acoperit cu un păr roșcat, ca o flacără. Dar cînd vru să pună mîna pe ea, cînd mîna lui era s-o atingă, mîna nu în-fîlîni nimic, înfîlîni nuielele negre și putrede ale gardului. Nu era nici o vulpe acolo.

— A muriiit! Lasă calu acolo! auzi vocea mamei.

Văzu preotul, în hainele lui negre, îndreptîndu-se spre uliță. Porni și el spre casă, grăbit, cu un pas din ce în ce mai vioi. Și începu să fugă.

Calul rămase tot acolo, nemîșcat, strîns în el, închîrcit cu spinarea ridi-cată, curbată, încordat de spaimă, ca un arc.

el

De departe, muntele părea foarte aproape de cer. De aici, de pe munte, meteorologul cerul îl se părea foarte îndepărtat. Meteorologul avea o fetiță, cum o chema, n-are importanță, el nu-i spunea niciodată pe nume. Erau nu-mai ei aici și nu rareori rămînea doar ea, singură, la casa de pe munte. Tatăl pleca mereu. Ori era plecat la Cumpăna, ori la Strunga Doamnei, ori mergea pină la lacul Căltun, ori la Podragu, ori la Fărașta Zmelor, la Strunga Ciobanului. Mergea să-și ia datele și măsurătorile lui din locurile acelea unde își instalase aparatele. Aduna toate aceste date și, pe drum, la întoarcere, se oprea și stătea de vorbă cu ciobanii. Unii din ei îi preziceau vremea după durerile reumatice pe care le aveau în picior, în mîini, ori în mîsele. Căci și pe ciobani îi dor uneori maselele deși dentiștii sint la mari depărtări. Meteorologul nu-i contrazicea, îi asculta doar, lui îi făcea o mare bucurie că auzea oameni. Îi plăcea nu atît să vorbească el, cît să-i asculte. Era tăcut meteorologul. Chiar el își spusese odată, e drept, o singură dată avusese asemenea gînduri, că el e un fel de vînt nul, adică un aer liniștit, favorabil lansărilor de parașutiști. Cei care îi vorbeau, în imaginația lui, erau toți un fel de parașutiști, dornici și ei de a vedea pe cineva, de a vorbi cuiva, de a înfîlîni, îndiferent pe cine, numai să înfîlînească pe cineva. Și se bucurau cînd îl înfîlneau pe el, așa cum parașutiștii se bucură cînd înfîlînesc pămîntul. Și pămîntul, de alfel, este un tip destul de taciturn.

Meteorologul devenise taciturn poate și datorită faptului că stația lui nu era una destinată prognozelor, ca el, deci să aibă posibilitatea de a comunica zilnic, prin telefon, cu lumea. Stația lui fiind mai puțin importantă, el aduna date pentru statistici. Se deplasa în diferite puncte, în punctele unde își instalase aparatele, nota zilnic cîrele necesare și abia la zece zile comunica presiunea, temperatura, direcția vîntului, precipitațiile, coborînd el însuși la Cumpăna, ducînd chiar el sacoaia lui de piele în care se aflau și presiunea și temperatura și direcția vîntului și precipitațiile. Stația lui nu era un punct important, era una făcută pentru statistici. Și misiunea lui era să adune date. Făcea chiar el statistici, uneori, în zilele lui bune, cînd era inspirat.

Fetița rămînea mai tot timpul singură. Ziua mai ales era ea singură și, din nefericire nu prea avea ce face. Dormea. Cînd era trează, era mereu inspirată, dar ea nu știa să facă statistici pentru simplul motiv că nu știa să scrie. Întelegi, dar, că din moment ce nu știa să scrie, îi era cam peste mîni să facă statistici. Și, fiind mereu inspirată, cînd era trează, făcea gospodărie, dădea grăunțe găinilor, cocoului. Căci avea acolo și găini. Și avea și un cocos. Spre seară, fetița începea să pregătească cîna. După ce o termina și punea masa, se ducea în fața oglinzii, se pieptăna, își schimba rochia, își punea, în fiecare seară, pantofii ei negri, de lac. Căci avea niște pantofii negri, sau mai bine zis care fuseseră odată negri, din piele de porc erau făcuți, cam scîlciți, e drept, costaseră foarte puțin. Dar, erau pantofii ei de lac, acia. Și-i punea numai în ocazii solemne. Seara. Și seara, întodeauna se îmbrăca în ținută solemnă. Fiecare seară era pentru ea o ocazie solemnă. Căci îi aștepta pe El.

Tatăl seosea, de obicei, întodeauna înaintea lui El. Seosea de obicei pe lîmînă.

El numai noaptea venea. Venea, de obicei, țirziu, cînd și focurile îndepărtate ce se vedeau pîlînd stătuile de pe virfuri începeau să scadă și să se stingă. Atunci vepea El. El vedea cum se apropie printr-o brază, cum urcă panta aceea, intră în curte, îl vedea trecînd pe lîngă cotețul găinilor. Acolo se oprea o clipă, asculta, apoi controla dacă ușa cotețului e închisă. Cînd făcea aceasta, găinile și cocoul scoteau niște sunete neliniștite, somnoroase... În sfîrșit, El venea și se oprea în fața ferestrei. Întodeauna se oprea în fața ferestrei și stătea mult timp acolo. Își vorbeau, amîndoi, prin semn. Numai după ce tatăl adormea, fata se ridica din așternut, pășea pe virfuri, prin întuneric, deschidea ușa și El intra. Vorbeau pină țirziu, în șoaptă. Vorbeau pină cînd El trebuia să plece. Pleca întodeauna la timp și ea știa că, plecînd la timp, se va întoarce cu bine. Că-l va vedea iar. Odată El fusese răcit, avusese guturai și ea îi pregătise ceaiul, medicamentele. El nu se supărase delcî o singură dată pe ea. Atunci cînd fata uită să închidă găinile.

— Dacă vin vulpile și le mîncîne? Ce te faci atunci?, o întrebă și în vorbele lui era o mustrare ascunsă.

În ultimul timp se întleșeseră bine. Erau bucuroși, și nu se mai supăraseră de mult unul pe celălalt.

Era vară acum și cerul înalt, larg și alb, soarele fierbinte. Noaptea foarte scurte.

Și cum aproape toată noaptea stătea de vorbă cu El, fetița dormea ziua. Dormea ziua și îl visa întodeauna. Ciudat, îl visa întodeauna cînd adormea ziua. De ce nu îl visase oare niciodată noaptea? Poate și pentru faptul că ea nu dormea, stătea trează și vorbea tot timpul cu El. Dacă vorbea cu el, cum l-ar fi putut visa oare...?

Într-o zi din zile, tatăl aduse de la Cumpăna un băiețan. Unul roșcat, la care ea se strîmbă, iar după aceea nici nu mai voi să-l vadă.

Peste noapte veni, ca de obicei, El. Sosise tot așa, ca și înainte. Numai că acum era lună și îl văzu printr-o brază. Îl văzu foarte bine. Era cald, chiar dacă era noapte, iar El venise numai în cămașă. Avea o cămașă viu colorată iar în lumina lunii colorile ei se vedeau foarte bine. Cînd ajunsesse la gardul de sîrmă, se oprise, stătuse o clipă acolo și abia după aceea deschisese poarta și intrase. Trecînd pe lîngă cotețul găinilor, nu uită să controleze dacă ușa e închisă. Numai ei doi știau de ce trebuia să fie neapărat închisă ușa.

El veni și stătu la geam, își vorbîri iar prin semn. Erau bucuroși că, fiind lună, se puteau vedea atît de bine, ca și cum ar fi fost ziua. Niciodată nu se văzuseră pină acum atît de bine, nu și văzuseră fețele atît de clar. Niciodată pină acum.

Cînd tatăl adormi, dar mai ales cînd simți că roscatul adormise, ea se dădu jos din pat, păși pe virfuri, deschise ușa și El intră.

Se întîmplase oare?

Se trezise, ca niciodată, foarte țirziu fetița. Nu-și putu aminti cînd El plecase. Începu de aceea să plîngă, un plîns zguduit și fierbinte, privind mereu cu ură, printr-o lacrimă, în jur. Văzîndu-l pe băiatul acela stînd lîngă masă, se apropiie de el și, cu o ură crescută, își infipse unghiile în brațele acestuia, lăsîndu-i zgîrcieturi adînci, însingurîndu-i brațele.

— Tu ai tăiat cocoul! Uite, e plin de sînge! E zgîrciat! strigă ea, privind brațele însingerate ale băiatului.

— Tu m-ai zgîrciat, roști băiatul.

Roscatal ăsta a tăiat cocoul! De ce stă aici?! Începu să bată cu amîndouă picioarele în parchetul cabanei. Să plece! De ce a tăiat cocoul?! Din cauza lui nu a putut El pleca! De ce a tăiat cocoul?! Unde e gîtul cocoului?! Tu ai făcut anume să nu poată pleca la vreme! Tu ai făcut așa! Tu ai tăiat cocoul?! Acum el a ars! A ars! A ars! A ars!

— Cum a ars? — Prostule! Nici nu știe, prostul!

— Cum a ars? — Auzi! Iar întrebă! Prostul! Cum să nu se topească, cum să nu ardă dacă n-a plecat cînd a cîntat cocoul. De aceea aveam grijă de cocos și eu și El. Aveam grijă de cocos ca El să poată pleca, să nu-l prindă soarele. Tu ai tăiat cocoul!

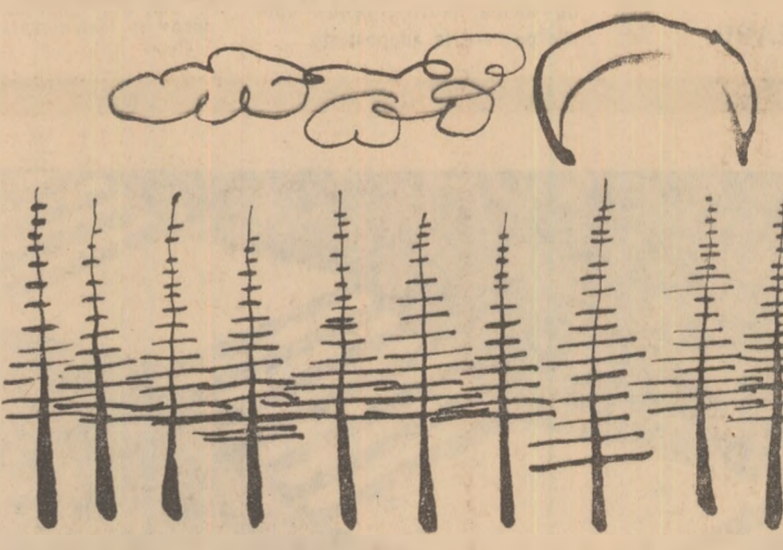
— Cocoul e în curte... — Tu l-ai tăiat! Ai tăiat cocoul. Nu-i în curte! Ești plin de sînge! Ai făcut anume așa! Știa! că soarele o să-l prindă! Știa! că e vară! De aceea ai tăiat cocoul, ca să-l prindă soarele.

— Și ce dacă l-a prins soarele? — Cum, ce dacă l-a prins soarele?! Prostule! Prostule! L-a ars soarele, nu întelegi că l-a ars soarele! Cum să nu se topească dacă era de rouă?! Prostule!... Tu n-o să te topești niciodată! Umilă cit vrei, poți să și dormi la soare, prostule, că tu n-o să te topești niciodată! Niciodată! Niciodată! Niciodată!... Roscatalu!...

Îl privi deodată atentă și foarte gînditoare.

— Și tu ești roscată, șopti băiatul.

Și se priviră amîndoi îndelung, tăcuți și foarte gînditori, deodată sfioși.

Desene de NICĂ PETRE

STAMPE

RÎNDUNICA

E cerul ca un clopot rotund de porțelan, Răsfrînt în tot adîncul acesta diafan,

Și rîndunica peste întînderi și afund, Se tot întoarce, prinsă sub clopotul rotund.

Uimit ascultă tăcerea imensă: cînd și cînd Neclătînatul clopot se-aude stîns vibrînd:

O, poate rîndunica, în zborul ei — gîndesc, Cu pana se atînge de clopotul ceresc.

LUMINĂ ÎN DUMBRAVĂ

Lumină în dumbravă, o, cine va fi pus? Sau e în fiecare copac cite-un apus!

Pe cărăruia veche îndată ce pornesc, Uscatele apusuri sub talpa mea foșnesc.

Îmi fîn în gît suspinul, deși e crunt, nespus: Apusuri și mai multe s-ar scutura de sus.

DIALOG ÎN SUNETUL GONGURILOR

— De ce vibrez cînd gonguri răsună cînd și cînd? — Le dă răspuns arama din trupul tău, vibrînd!

— De ce mă bucur, luna cînd urcă peste hâu? — Întregul ei, în parte, e smuls din trupul tău!

— De ce-ți ridic cîntare, o, soare, cînd răsari? — Ești smuls și tu, din vatra vulcanilor solari!

INIMA

Amurgul cum se lasă cu-al lui profund mister, Bîlfanul stă pe-o frunză între adînc și cer. —

Dar sub aripă capul de cum și l-a prelinș, Aude ca un zvicnet sau ca un foșnet stîns...

Nedumerit, bîlfanul se uită-n albastrimi: Tot infinitul — numai seninuri, adîncimi...

Doar înima-i cuprînsă de farmec și mister, Zvicnește-nfiorat între adînc și cer.

NUCUL

În preajmă, suie nucul rotat, peste grădini, În creasta lui, amurgul — cunună de lumină,

„Cit de adînc tulpina și-a-nfipt-o în pămînt, Că poate să-și susțină coroana asto'n vînt!"

Taifunul doar, adese, cînd îl cîntărește, rar, Tronștește pină-n miezul sistemului solar!

Prin rădăcini și fibre perindă, ani și ani, Pină la stele, fluvii băute din vulcani!

Spre-a lui coroană, vulturi din muntii depărtați Sosesc în lungi siraguri de hani înaripoi

Și fîn soboran pină în zorii albastrui... Le cîntă voborînd din cornurile lui!

Cu stele-n frunți stau hani pe uriașul tron, Cit, luna, drept deasupra, le ține-un lampion

Pe urmă, către piscuri de muntii înflăcărati Grăbesc, grăbesc siraguri de hani înaripoi.

MAJTÉNYI ERIK

ODĂ

O fată-asteapță-n stație tramvaiul. Îl dă tircoale vîntul — craiul!

și-i filfîie rochița.

Pe trotuar stă ca pe-o insulă o fată, ce-osemeni curcubeului arată,

cînd iese după ploaie.

Pe buze-i flutură un zîmbet de vacanță, dar are în întreaga fîntînă o prestanță

și cu strălucit de ambasador.

Frumoasă poate fi o fată, cu-mbrățișarea înfocată

și cu strălucit dulce!

În ochi are-o lumină de-albastru porțelan. O văd cum și-i întoarce spre vîntul năzdrăvan,

privînd, prin el, departe.

Ca iarba de mătăsoasă ce unduie-n cîmpie, viața i se-astere în față și-o îmбие

cu presimțite laine.

Nu văd un rîu în faptul că aș fi fost în stare să îl contemplu-acolo, ziua-n amiaza mare,

chiar ore-ntregi.

statura zveltă, gura mică surzînd, rochița verde, fluturată de vînt

și părul diafan.

Și chiar aș fi privit-o mult și bine, de nu venea cu zgomot și scrișnete de frîne

tramvaiul patru.

Ea s-a urcat, în timp ce eu speram că, poate-o să se-ntoarcă, privindu-mă prin geam în semn de adio.

...Sînt nevoit să recunosc, jenat și nu prea tare în m-ma privit. S-a dus, s-a dus în depărtare, fîntără — și-atît de ingrat!

TOT DESPRE MONUMENTUL EMINESCU

„De mi-ar permite Apolon s-aieg dintre cunune Ghirlanda n-aş alege-o din flori plâpânde, June, Ci fatnică cunună a bardului bătrîn”.

„Astfel rostea tînărul Eminescu omajul adresat lui Ion Heliade Rădulescu, pentru care vroia să aleagă lira „care fatnică îmi cîntă de mîrire”.

Erau, ce-i drept, versuri de tinerete, avîntate, romantice, dar în patosul lor sincer și simplu descifrăm astăzi o întregă concepție despre modul în care Eminescu însuși înțelegea să fie respectat în viața sa. E drept: pentru sine Eminescu, așa cum nu și-a dorit nimic în viață, cum a știut să se înalțe cu o superbă dăruire a propriei ființe pe treptele celui mai nobil altruism, nu și-a visat nici statu, nici monumente. Monumentele i le-au ridicat posteritatea, poporul român, intelectuali și cei mai de seamă, care, mai ales în anii din urmă, au năzuit și au reușit ca ceea ce se leagă de numele lui Eminescu să poarte pecetea desăvîrșirii, să fie demn de ființa lui imaculată din punct de vedere moral și de înegalabilă sa operă.

O ediție critică a operelor lui Eminescu, ca cea apărută sub îngrijirea academicienilor Perpessic, este monumentală nu numai prin înfățișarea-i grafică, ci și prin înșăși concepția și realizarea ei, prin temeinicia cu care a fost elaborată timp de treizeci de ani. Ea rămîne model al adevăratei ediții critice românești și spre ea ne îndreptăm ochii ca spre piscul cel mai semet din acest domeniu. Viața lui Eminescu, așa cum a scris-o G. Călinescu, s-a impus ca biografiilor dedicate poetului, ci și ca prototipul acestui gen. De numele lui Eminescu se leagă în cultura noastră deci culmi de erudiție și de artă. Este firesc să fie așa. Este firesc ca omul ce a strîns în ființa și opera sa „tot ce mișcă-n țara asta, riul, ramul”, care reprezintă expresia integrală a geniului nostru, să fie cinstit prin lucrări capitale.

Aceiași cerințe le avem și în fața statuii lui Eminescu, a primei lucrări de artă în care s-a încercat să se ridice în capitolul statuii. Atunci cînd o vom vedea așezată în București nu vom trece nepăsători pe lângă ea, așa cum am trecut ani de zile pe lângă statuia lui Pake Protopopescu. Nici nu ne vom duce să-i descifrăm numele în piatră ca unui Mătache Dobrescu. Statuia aceasta se cuvine să ne comunice tuturor acel fior unic pe care ni-l comunică opera lui Eminescu, iar pe cel ce vine de peste hotare să-l facă să înțeleagă că în monumentul acesta bate inima unui popor. Lucrarea individuală, lucrarea unui artist, ea privește deopotrivă țara întregă și nu poate lăsa pe nimeni indiferent. Au fost așezate două machete la intrarea în Cîșmigiu, ca să ne putem spune deschis părerea despre măsura în care autorul ei, Constantin Baraschi, a reușit să surprindă chipul adevăratului Eminescu.

Ce poate fi mai măgulitor pentru un artist decît să știe că spre lucrarea lui se îndreaptă ochii exigenți ai altor oameni? În primul rînd pentru motivul pe care cu foarte bun drept are să-l arăte și poetul Demostene Bolez. În articolul său din „Contemporanul”: „Cine creează o operă de artă și o expune (sau o publică), acceptă prin această înșăși, judecata mulțimii, plăcerea sau neplăcerea opiniei ei”. În al doilea rînd, pentru că — și insist asupra acestui fapt — statuia lui Eminescu este opera unui om, dar spre ea se îndreaptă privirile unui întreg popor. Și în anii noștri, operele și acțiunile de interes național sînt supuse unei largi dezbateri cetățenești. Și așa mai aduce un argument: cum ar putea un artist care și-a propus să se apropie de Eminescu și de opera lui — cu atîta trudă zidită, operă în care poetul și-a contopit asemenea meșterului Manole întreaga ființă — cum ar putea un artist, zic, să nu caute meritu noi și noi modalități de a-l afla pe adevăratul Eminescu, să se oprească la o statuie de mult depășit? Pentru că istoria opereii lui Eminescu este nu numai o lecție de artă, ci și una de etică. Cîncisprezece mii de pagini de manuscris stau mărturie acestei autoexigențe ce nu ne îngăduie nici o clipă de autotulmînire.

Cînd modelăm chipul lui Eminescu, cînd îl săpăm în piatră, ar trebui să avem sentimentul că lutul și piatra devin parcă altele, așa cum au devenit cuvintele sub pana lui. Mai refractare, mai rezistente la orice încercare de a proceda cu ușurință, de

a lăsa seducși de primele imbolduri. Că acest monument nu este o operă de artă în afara discuției ne dovedesc cu prisosință faptele relatate de semnatarii articolelor apărute pînă acum în presă: au avut loc patru concursuri și nu unul! Ceea ce înseamnă că alegerea nu a fost deloc ușoară. Mi se va răspunde că sculptorul C. Baraschi a conceput acest monument încă în 1949.

Dar de la data ultimului concurs au trecut mulți ani. Monumentul lui Eminescu se ridică după ce înfelegerea noastră asupra sensului artei sale s-a îmbogățit și s-a lărgit simțitor. De aceea cred că ar fi necesar să se expună judecății publice, unei largi dezbateri, mai multe lucrări create în acest rîstimp, să cunoaștem și statuia pe care a realizat-o Ovidiu Măteș, de pildă — despre care ne vorbește acad. G. Oprescu, criticul și istoricul de artă, a cărui competență în materie s-a verificat cu strălucire de-a lungul deceniilor. Cum ne apare acest monument acum, după marele eveniment ce l-a constituit aniversarea a 75 de ani de la moartea poetului! O operă de artă de interes național trebuie să fie a prezentului și a viitorului, nu să se înfrunghieze interpretări vechi, respinse de noua înfelegere a omului și a opereii.

Ceea ce nu-i comunică acest chip al lui Eminescu pe care-l vedem la intrările Cîșmigului este marea simplită a opereii și personalității lui. Este firesc acest Eminescu și lipsit de vigoare. Și nu acesta a fost profilul său moral. Eminescu a revoluționat literatura română, a dus-o pe umerii săi tineri din perioada pionieratului pînă la culmile perfecțiunii, a străbătut în nici douăzeci de ani de activitate literară ceea ce fără el generații întregi n-ar fi reușit să străbăte. El nu poate sta în filii ca un poet ce și-a purtat micile doruri și măruntele pasiuni, lăsîndu-se pradă reverțiilor și suspensiilor romantice. Din păcate, machetele despre care discutăm vădesc tocmai o asemenea atitudine convențională, aflată, o poză care îl era atît de străină poetului. Chipul și întreaga atitudine a lui Eminescu vor trebui să arate tuturor că el a năzuit departe, mai departe decît toți contemporanii lui, că sub fruntea sa se zăbăteau cele mai subtile izbiri ale spiritului. Eminescu a fost un exemplu uman de nemărginită delicatețe sufletească, dar și de o energie tenace.

Monumentul sculptorului C. Baraschi nu ni-l restituie pe acest adevărat Eminescu, pe cel ce a simțit foarte dururile semenilor săi, care n-a trăit pentru sine, ci pentru un întreg popor. Activitatea lui Eminescu este un exemplu nemuritor de ceea ce înseamnă dăruire în slujba unor nobile idealuri. Monumentul din Cîșmigiu nu poartă în faldirile sale plămînoase tensiunea și dramatismul care l-au individualizat pe Eminescu și au făcut din el un adevărat patriot și cetățean. În Cîșmigiu ne lese în cale alt Eminescu decît cel din filele cărților.

Se va zice, poate, că exagerez, că insist prea mult asupra acestei brăsuări de caracter și că imaginea de față este una subiectivă. Dar chiar paginile lui cele mai duioase și mai gingașe n-au nici o undă de sentimentalism desuet, n-au un aer dulceag. Sentimentele lui Eminescu sînt profunde și mistuitoare în fiecare strofă. Este poetul nostru național, și atunci nu avem dreptul să-l prezentăm orientări ca pe un oarsărec june prim.

Desigur, pot exista diferite modalități de a-l înfelege pe Eminescu, dar există cîteva coordonate fundamentale care îi definesc și îi statornicește prezența în literatura română și tocmai pe acestea nu le aflăm în monumentul din Cîșmigiu.

Lucrarea sculptorului C. Baraschi nu are darul să ne atragă. Pe lângă ea trocem cel mult indiferență. Cred că în primul rînd autorul monumentului nu poate rămîne nepăsător la această reacție a publicului. Dacă ar fi să-l parafrazăm pe Eminescu, sculptorul Baraschi a ales deocamdată numai ghirlanda „de flori plâpânde, June”.

Dar de douăzeci de ani încoace, vreme noastră așează din ce în ce mai mult, alături de numele poetului, omajul pe care Eminescu îl merită cu adevărat, acela al „cununii fatnice”.

Valeriu RĂPEANU

MEMORIA

N-au trecut multe luni de cînd Corneliu Medrea și-a lăsat, de-a dreapta, pentru totdeauna, în atelier, uneltele.

Pămîntul în ladă s-a împietrit. Îl udă numai roua nevăzută a amintirii. În ultimul bloc de piatră, pe care dalta lui nu-l va mai deschide, rămîne, în veșnicie, forma gîndită a unei din operele postume, proclamate în depozitul spiritual al artistului.

Ne-a rămas însă lumea lui, în care putem trăi — ceasuri, ani, primind o nouă lecție de artă, împărțîndu-ne din experiența, din modalitățile de expresie, în materie, a unui viguros și sensibil poet al formelor.

La începutul vocației sale, artistul îmbină expresia viguroasă și mlădierii, cu o tehnică sensibil arhatică, uneori cu puritatea, cu naivitatea tanagrale.

Plinătatea formelor debordante de viața animalică în unele torsuri și nuduri, îl cucereșc apoi ca să întorcă în fine la o linie neoclasică.

Dar mereu peste acele tragice ale cutărui sau cutărui simbol plutește surisul și

în templul lui, fiindcă e templu al artei și al creației, chiar în acest lăcaș modest, nimeni nu are încremenit într-o horă extatică.

Torsurile, nudurile, trupurile țărăncilor s-au imbrăcat cu voluptatea pămîntului. În toate mișcările statuiilor se desface, se leagă, pornesc ritmurile valurilor, vînturilor, ca în dinamica gîndirii eminescane.

Nudurile, întinse, alene, cu carnația zăpezilor calde, frează, cînd pe canaturile larg deschise ale istoriei, lănci, coame de cai și de zimbri, burdușane și zale, năvălesc cu Dragoș, cu ostași care mai desenează chipuri dacice și umeri puternici, vîndrici să poarte faldirile largi ale gloriei.

În casa aceea cu coloane umane, ei se împarte, se descrie cu dalta, între gesturi de revoltă lăcrice, Suferă în trăsăturile tragice ale poetului „ponticilor”.

Bombează cupola geniului, fruntea beethoveniană, factusul și dimensiile abisale ale marilor vizioni, ale armoniei, construcțiile simfonice care au atins treptele superioare, extrema limită a intensității sentimentului.

Medrea a trecut prin viața cu zimbului optimist punctat de pipa care fumează urmărind cu vulturile el spirala visurilor sale. S-a deplasat masiv în veacul său, travestind în calmă și caldă modestie, conștiința valorii sale.

Cum Modigliani trece prin galeria lui de portrete (pictează chip după chip cîntînd și se cunoașcă, să se definească, observînd și aducînd pe pînă imaginea altora), Medrea modelează portret după portret, lubind cu pasiune chipul uman, cîntînd cu tenacitate să-l cunoască, să-i fixeze gama nesirîșită a expresiei.

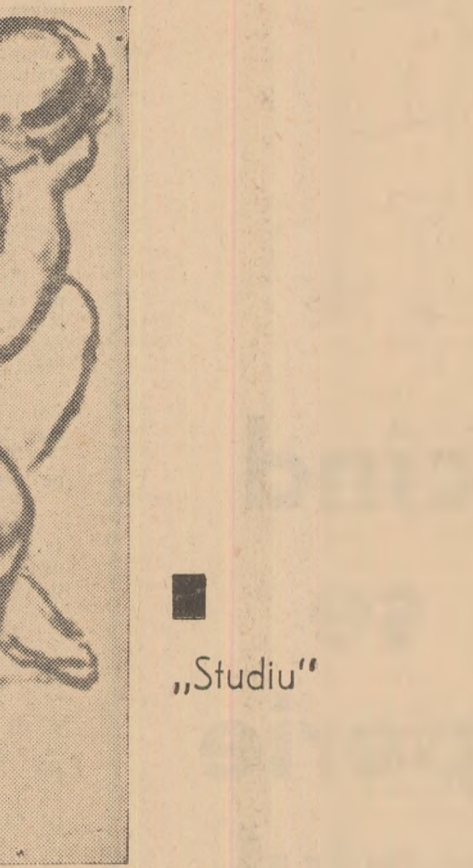
Sînt multe portrete de Medrea care prin puterea, prin intensitatea redării extrag din acel „internibus” al personalității elementele ce rezolvă, exprimă adăncurile și forța individualității sale de artist. Ele se înscriu pe linia monumentalului, fiindcă monumentalul nu e o dimensiune doar, ci o problemă de față, exprimată chiar în lucrări de dimensiuni reduse.

Medrea este un modern cu rădăcini adînc în tradițiile și valorile statuarului, ale sculpturii clasice. El aduce în tehnica-i proprie, senzația stilurilor care au crescut zestre sculpturii în vîrstele istoriei.

Rîndurile acestea nu au prezența și misiunea unui studiu, a unei exegeze critice. Ele înflesc doar să împlinescă o pioasă datorie, să sublinieze că la începutul acestui martie se împlinesc 77 de ani de la nașterea artistului. Apariția lui din pămîntul Ardealului, din Miercurea Sibiului, a adăugit plateland românesc de plasticitate valoroși un mare sculptor, unul dintre cei mai mari.

Ca o expresie a marelui dragoste pe care a purtat-o poporului său, Cornel Medrea și-a dăruit întreaga operă statuii.

Avem un muzeu Medrea, deși nu tocmai potrivit pentru valorile pe care le adăpostește.

Medrea a trecut prin viața cu zimbului optimist punctat de pipa care fumează urmărind cu vulturile el spirala visurilor sale. S-a deplasat masiv în veacul său, travestind în calmă și caldă modestie, conștiința valorii sale.

Ne-a lăsat o lume de forme, de piatră, de bronz, lumea lui va vorbi vecurilor despre lumea noastră, cu intensitățile de sentiment armonice și valoare a formelor, căutate, supuse, de o superioră concepție artistică și tehnică de mare maestru.

Radu BOUREANU

TEATRUL STUDENȚESC

Participarea la un spectacol studentesc nu e numai o satisfacție de spectatori: e și o descoperire. E pasul spectacolului într-un spațiu discret de subtilități și expansiuni în lumea în formare a personalității, caracterului, viziunii și pasiunii profesionale. Repertoriul Teatrului e serios. Așigul anunță piese în primă interpretare, piese clasice și moderne, piese de greutăți înalte: „Amalia” de Christe de O'Neill, „Mistică Popescu de Camil Petrescu, „Năzdrăvăni” occidentului de J. M. Synge, „Idolul de Camil Petrescu, „Don Juan de Moliere”.

Seriile trecute, la reprezentarea piesei în lumea actorilor de Aldo Nicolai, examenul complex dat de studenți, dar și de profesorii lor în același timp, a fost complexă.

Piesa are dificultățile unui subiect purtat de autorul ei între două psihologii, una stăgănată și oarecum retrogradă a principilor de familie și cea-laltă de vise sperdușate ale fiului lipsit spre disperare... O piesă cu zece roluri puternice, cu nuanțe și tonuri diferite cu probleme și conflicte de viață, cu zigzaguri sufletești și atitudini și formule nu prea facile de realizat.

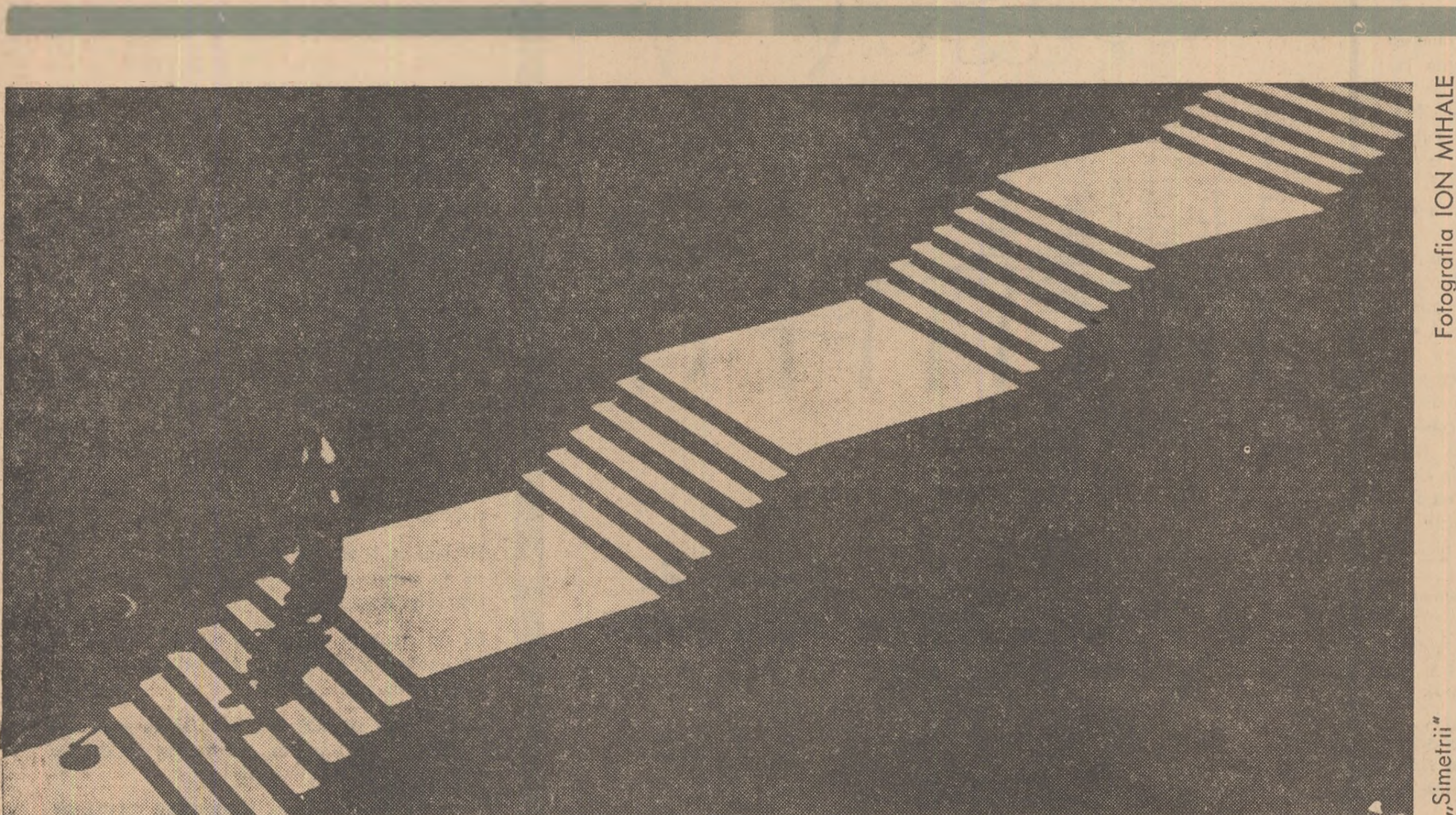
Actori-studenți — clasa profesorului Ion Pînteașanu, lector Sauda Manu — din cadrul spectacolului o intensitate dramatică de mari momente interpretative, actorii trăind și nu jucînd, invînt „teatrul”, rezolvînd scene de mare răspundere pe treapta fineții care numai pătrunderea totală în destinul personajelor a fost capabilă să realizeze pînă la emolia adevărată. Excelent: Florin Măceșu (Celestino), N. Ivănescu (Enrico) și în rolul din ficare cu marcarea accentelor perso. năzdrăvnicilor: Răduț Dianu (Ruxandra Niculescu) cam ilegal și împins uneori prea mult pe sublinierea unor trăsături de caracter, în timp ce Mama (Melania Niculescu) nu a răspuns în suficientă măsură momentelor dramatice subiectului. Celelalte roluri rezolvate pe planul mediu înșeși a prezenței lor în piesă...

O regie eliberată de formulele clasice de evoluție și dinamizat spectacolul fragmentat pe multe tablouri, creînd atmosfera generală a piesei prin moduri interesante și inedite în desfurarea și interpretarea ei pe detaliu ca și în ansamblu. Scenografia simplă și expresivă e semnată de lectorul Traian Născu. Ambianța auxiliară, ilustrația muzicală (C. Ionescu), sonorizarea (N. Dobrescu), jocul lumii, prezența actorilor paraziți aparent mici dar de foarte mare importanță în scenă, au conferit spectacolului omogenitate, chintezată, culoare, rezonanță (regia tehnică Aurelia Măreș).

Prin concepere și realizare și prin armoniile lui delicate, spectacolul studențesc a dat spectatorilor în câteva rînduri senzația de film artistic, deși din o vîdă orientare spre elemente de ordin structural, transmitîndu-le sălii ecourile unor serioase și continue preocupări profesionale.

Aplauzele obținute de tinerii actori au fost de fapt și aplauzele acordate de public profesorilor lor, actorii regizori, scenografi, a căror tinerie sufletească s-a dovedit a fi cel puțin egală cu a elilor cărora le pregătise succesul unei cariere de sensibilitate, frumusețe și bucurie, alt pentru ei cît și pentru noi, spectatori.

Buruju T. ARGHEZI

Fotografia ION MIHALE

„Simetrie”

panou alb-sur pe care lifigurează trei elemente — o ușă în stînga, o ferestruică abia schițată în dreapta și o pată cenușie, difuză, la mijloc, ca o nebulooasă sau ca o pălînșie deasă, înfățișează sintetic decorul (se recunoaște imediat factura lui C. Piliuță) „piesei” „Un caz din oficiu” de John Mortimer, prima din spectacolul „coupe” prezentat de studioul Teatrului „C.I. Nottara” sub titlul enigmatic „3.3.3”.

Scena e inundată de o lumină vie, pare puternică pentru meschinii ochi de geam din perete prin care zăuza de afară ar trebui să se cearnă cu zgîrcenie. E vorba, însă, de o comedie și buna dispoziție a spectatorului trebuie pregătită de la bun început. În scenă discută două personaje. Unul, iolant pe un pat de canapea, esie îmbrăcat în haine vărgate de pușcăriaș. Roba neagră de pe brațul celui de-al doilea, care stă în picioare, servietă burdușită de cărți și simulacru de perucă din mină îl arată a fi un avocat. Dialogul debutează cu un quiproquo nici prea original și nici prea amuzant: avocatul își inchipule că deținutul intenționează să evadeze iar pușcăriașul, la rîndul său, crede că noul venit e un delictiv cu care va avea de împărțit spațiul închis.

Cei doi parteneri își fac biografia, prezentîndu-se sumar și rapid, dat fiind că nu au la dispoziție decît un timp limitat. Deținutul este un ins placid, obțuz, vegetativ, un pașnic negustor de păsărele cîntătoare, în mijlocul cărora și-a găsit pînă atunci un adevărat confort spiritual. Omul are totuși o meteahnă care îl face să se deosebească de semenii săi: nu suportă umorul și mai ales umorul standardizat pe care îl cultivă emisiunile vesele de la radio și pagina distractivă a ziarelor. Iată o particularitate cel puțin paradoxală pentru un englez. Și pe care, în treacărt fie zis, o remarcăm și la autorul piesei. Mortimer își dăruiește parcimonios umorul; hazul este provocat mai mult de situații decît de replici și mai cu seamă de figura irezistibilă a actorului (Sandu Sicilic) care joacă rolul lui Fowle, deținutul. Fowle, așa cum la creionul interpretului, este un fel de Tindală mătahoasă și greoi, care umblă de rîncă ar călca în străchini, cu genunchii îndoșiți și cu pantalonii gata să-i cadă, iar pe mura lui placidă stupiditatea se îmbină cu o incomparabilă candoare. Prin contrast, Morgenthal, apărătorul din oficiu — laborios și cu mullă, poate cu prea multă aplicație, caracterizat într-o compoziție minuțioasă, aluncind pe alocuri în șarjă, de Ludovic Antal — este un tip febril, agitat, volubil și găunos, versat în circubiurile și chichițele avocației de uz curent, dar fără un dram de inspirație, în fond un ratat și să trăiască din expediente, în parte din pricina condițiilor vitrege ale profesiunii, în parte însă și din cauza propriei sale incapacități.

I acum ce credeți, că fac, după ce au luat legătura criminalul care, în mod paradoxal, și-a asasinat soția fiindcă avea prea mult umor și avocatul ajuns print-un hazard tot atît de paradoxal să susțină cauza respectivului? O repetiție generală, un fel de teatru în teatru, în vederea procesului. De aci înainte situațiile paradoxale se succed și se suprapun, devenind uneori absurde. Pentru ca înțelegerea sa cam lincădă să-și poată lua zborul, Morgenthal are nevoie să lucreze pe viu. Și spre mirarea noastră, placidul și obțuzul Fowle se transformă subit într-un colaborator inventiv, care se achită mulțumitor de toate rolurile incredibile. Numai că avocatul, deprins să judece lucrurile schematic, epuizează repede toate soluțiile și, în fine, nici unul dintre ele nepuțin îl utilizează într-un caz atît de puțin obișnuit. Ușa se deschide din nou cu un huruit inexorabil: momentul este sugestiv marcat de regie (George Teodorescu). Spectatorul își dă seama cu o ușoară strîngere de inimă de soarta procesului înainte de a fi apucat avocatul să se demitească. Abătut, cu pași șovăielnici, Morgenthal se îndreaptă spre ieșire fără a fi reușit să înghebeze măcar începutul pleoarăii.

Piesa putea să se încheie aici. Autorul însă a scotolit de cuvîntă să ne ofere o scenă suplimentară în care intervinește rolurile celor doi protagoniști. Morgenthal, așa cum era de așteptat, a pierdut procesul și otențul său, care de fapt e cel mai păgubit, se vede — iarăși în mod paradoxal — obligat să-i ridice moralul. Tratat cu aciz corozivi, personajul avocatului este complicit al lui Neculațu, creatorul lui împingîndu-l pînă la extrema limită. Forțînd lucrurile, face ca print-o înfățișare înțelegătoare acuzatul să fie pus în libertate: de vreme ce avocatul n-a deschis de loc gura în fața instanței, procesul se stinge lovit de nulitate, ceea ce pare destul de neverosimil. Este un moment patetic — singurul pe care autorul i-l acordă lui Morgenthal, fără a-l lăsa să beneficieze prea mult de compasiunea publicului. Rezultatul este o nouă situație paradoxală: placidul și atît de absurdul criminal ajunge să devină simpatice, iar apărătorul care ilustrează păcatele unei anumite tagme avocației, deși în fond poate nu e decît o victimă a societății, reușește să fie mai mult penibil decît trist.

Regia a rezolvat dificultățile unei piese cu două personaje, folosînd în chip ingenios tot spațiul scenic pentru mișcarea actorilor.

Într-o scenă de interludiu grav și tulburător: „Omul cu floarea” de Pirandello. Din întinerul în care e cufundată scena, reflectoarele aprinse pe rînd decuează trîmbe de lumină pîcloasă, savant înțrețiate pentru a desprinde înocetul cu înecul din umbră pe cei doi consumatori așezați la mese veșine într-un local de noapte, căreia cele două elegante panouri pictate de Al. Ciucureanu îi oferă un cadru rafinat; pe unul din stîlpi se proiectează umbra a două scaune pe unul peste altul îndicînd ora țirize.

O conversație banală și plină se înfiripă, lucru care îi reușește adesea fără efort lui Pirandello (vedeți „Sase personaje în căutarea unui autor”) apoi, luînd un ton confidențial, schița dramatică, desfășurată în continuare ca un monolog, scoate în prim plan pe unul dintre protagoniști, un individ ciudat, neliniștit, învăluit în misterul anonimului, o inteligență lucidă, analitică, în care se bănuiește prezența unei idei fixe.

Treptat, mărturiile personajului devin mai precise, drama sa începe să se contureze — cauza ei rămînd mai departe obscură — subliniată, agravată de obsesia soției care-î urmărește pas cu pas cu o pasiune copioasă (și pe care o vedem strîmbeindu-se ca o umbră pe lângă fundal în chip de Mata-Hari). Punctul culminant e atins de revelația finală: cumplita boală ce și-a pus sigiliul — o floare vinată — pe buza necunoscutului (fără să vrem gîndim în se duce la „floarea de argint”) întipărită pe mîna lui Pierre de Groun, unul dintre eroii piesei lui Claudel „Îngerul a vestit pe Maria”) epitelomal ce-i soarbe cu înseta vitalității, și în lumina acestei dezvălurii, pasiunea soției se colorează sumbru și funest. Chiar dacă în vremea noastră epileptomanii nu mai constituie o implacabilă fatalitate și, din acest punct de vedere, drama, lipsită de o justificare obiectivă, este tot atît de perimată ca și „Strigoi” lui Ibsen, rămîne totuși frumusețea literară a unui text pînă de poezie (bine servit de traducerea Constăței Trifu și Lidiei Șevii).

Actorul principal (Mircea Anghelescu) are fizicul adevat „omului cu floarea” (o față cu trăsături subțiri, prelungi, de o paloare maldivă) pe care l-a interpretat liric și tumultuos — uneori mai mult Don Carlos decît personaj pirandellian — biruînd greutățile unui rol care cere o mai concentrată forță dramatică și mai multă experiență. Mircea Horevanu i-a fost un partener discret și bonom. Regia (Cornel Todea) a realizat atmosfera potrivită adăugînd un comentariu muzical poate prea modern pentru o piesă ce-și trădează toluși vechimea.

Partea leului în spectacol este de fapt a „Tigrului”, comedia lui Murray Schisgal, jucată cu brio de Ileana Predescu și Ștefan Iordache, bine ritmată de regizorul Dinu Cernescu și căreia decorurile talentatului Dan Nemțeanu, tratate în tonuri închise, cu o pată de culoare vie în mijloc și cu diagonala albă a rufelor întinse la uscat, i-au creat o echilibrată ambianță pitorească.

Ingenioasă, spirituală, piesa pune probleme interesante cu un suris malțios și, amuzîndu-te te obligă în același timp să și gîndești.

Eroul, fiara dezlănțuită, tigrul setos de singe este foarte tînăr și țicavul Ștefan Iordache, cu pieptanțura lui de echimos și figura de copil burzului, gata să sară la bălăie. Cine este acest fioros personaj, pe jumătate dement, care-și aduce în scenă pradă pe umăr, legată lădele, dar care nu poate să-și pună în aplicare planurile criminale decît ascultînd un concert de pian? Pare un om cultivat, cu o lectură vastă și variată, care la fiecare frază îl citează fie pe Freud, fie pe Platon, fie pe Darwin, Schopenhauer, Lisenko sau Beethoven, amestecînd toate aceste nume celebre într-un fel de gîhveci intelectual cit se poate de amuzant. În același timp se declară ostentativ neconformist și holțar! să nu asculte decît de morală instinctelor. Suficiența cu care face însă cele mai hazardate aserțiuni, ideile rudimentare exprimate cu o suspecată certitudine îl dau de gol imediat: e un biet semidot în mînea cărui noțiunile cuse din abundență dar nesistematic s-au înclint într-o inextricabilă conluzie; e un chinuit în același timp de un complex de inferioritate, lacom de învățături, prieten sincer al cărților, dornic să se cultive cu tot dinadinsul, care s-a izbit mereu de un anumit punct, inabordabil pentru el și la răz sens, al condițiilor de intrare în universitate, fiind silit să ducă o viață mediocră, ca simplu poștaş.

În piesa lui Schisgal neconformismul este despuat de prestigiu său erotic și pus într-o postură ridicolă. Nu lăudeana bravada e o atitudine recomandabilă, pare să spună autorul, mai ales cînd nu se sprijină pe ceva constructiv. Rezultă de aici că autorul preferă conformismul? Iceducum, judecînd după Gloria, personajul feminin al piesei, care n-a fost nici el scutit de verva satirică a lui Schisgal. Gloria (rol interpretat cu inteligență și finețe de Ileana Predescu) e tot ce poate fi mai convențional ca fel de viață și concepții, o cuconită mai mult sau mai puțin distinsă, mai mult sau mai puțin castă, cu un soț bine situat dar cam obosit, din care pricină distracțiile ei se rezumă la o partidă săptămînală de bridge și la nu știu ce operă de binefacere. Gloria însă mai este și femeie și o femeie destul de nostimă care nu se poate să nu fie impresionată de temperamentul tigrului dezlănțuit. Și, înecul cu înecul, măgulindu-i vanitatea, potrivit unei înaltilabile rețele feminine, adoptîndu-i păreri, cîntîndu-i în strună, reușește fără nici o greutate să-i îmbînzească. Aduși amîndoi la același numitor se avîntă într-o derizorie discuție în care cele mai importante și mai acute probleme ale omenirii sînt explicate în câteva cuvînte. Doei, prin însăși neconformism se apucă să invete singurcios limba franceză, ca o primă concesie făcută societății iar soția castă se arată la rîndul ei dispusă la alte concesii față de elevul său.

Ca să susțin într-un continuu forlissimmo vocal un rol destul de lung ca al lui Ben este o adevărată performanță pe care Ștefan Iordache a dus-o pînă la capăt cu succes. Meritele sale însă nu se rezumă numai la atît și credem că Ben și-a găsit un excelent interpret.

Regia a pus în valoare fiecare replică, asociînd-o cu o mișcare sprintenă și naturală.

Seria spectacolelor experimentale de la studioul Teatrului „C.I. Nottara” a fost inaugurată sub fericele auspicii.

Ovidiu CONSTANTINESCU

UNIVERSUL LUI WILLIAM FAULKNER

În diferite împrejurări, William Faulkner a mărturisit răspicat nevoia de a-și fi creat o lume proprie, de fantezie și construcție subiectivă, alături de lumea reală, o realitate populată de personaje a căror schemă de organizare este luată din viață, dar pe care romanierul le-a animat de impulsuri și de o vitalitate proprie, și alături de un spațiu și într-un timp subiectiv, lăsându-le să se miste după dinamismul lor interior. William Faulkner afirmă că hotărârea existenței acestui microcosm, pe care îl consideră o „cheie de boltă în univers”, lume subiectivă atât de bine legată încât nimicieră și atrage după sine, în credința artistului, „prăbușirea însăși a lumii reale”.

Ne vom putea astfel îndrepta curiozitatea cercetătoare pentru a urmări lineamentele acestui univers, ajutați fiind de o lucrare recentă, care încearcă să evoce personalitatea artistului (Monique Nathan, *Faulkner par lui-même*, Aux éditions du Seuil, Paris, 1963). Prezentare în același timp precisă și nuanțată, exegetică și subtilă, cartea se sprijină pe citate judicioase intercalate textului și menite să înfățișeze creația faulkneriană printr-o reconstituire dinlăuntru.

Tabloul revelat de operă este sumbru, descurajant. Asistăm la o prăbușire de lume. E ca o agonie prelungită, în care dezastrel se repetă, se acumulează în cascadă fără oprire. Rețin în primul rând, lumea amărită, siluetele protagenilor acestor imense drame: o galerie de psihopați sau de inapoiți mentali, în sensul clinic al cuvântului, de ființe dirijate de impulsuri elementare, minate de morburii și complexe, de predestinare. Înțineria acestor ființe dezaxate într-un anume colț de lume, nu putea să nu dezlănțuie, prin gesticulația lor incoerentă și prin derisivele lor lăuntrice cărora nu li se pot opune, lungă succesiune de catastrofe pe care le amănunțește opera lui Faulkner: conflicte succesive și asasinare, linașje, suiciduri sau execuții de vindictă publică prin ardere de viu, fugărire de criminali într-o sălbăteacă vânătoare de om; scene de violență, oroare și moarte, de păcat și ultragiu, de înjurie, ură și fratricid, completate cu devierile unei sexualități exasperate: răpire, viol, incest, sadism, homosexualitate, dacă nu totdeauna înfăptuite, dănuind, totuși, potențial, în fiecare familie, în fiecare persoană. Tablourile acestea de violență întregesc imaginea unei societăți în dezagregare, cu familii disociate, cu eroi aflați pe liziera separând aliații de normalitate, conduși de instincte destructive sau de propria lor prăbușire, cu aceeași fatalitate cu care sint mișcările pașii eroilor în teatrul antic. Cititorul evocă fără voie amintirea mitului, Atrozilor. Ecouri depărtate din Euripide sau Eschile răzbat în aceste pagini, înfățișând agonia unei civilizații.

Inseamnă că William Faulkner, făuritorul acestui univers trepidant și vehement, nu este decât un cronicar al unei lumi agonizante, pe care încearcă, totuși, să o salveze, arătându-i propria decrepitudine? Lectura, chiar fragmentară a operii, va risipi această încheiere. Planul concret există, desigur, cu densitatea lui specifică, cu ecoul lui sonor, cu situra lui în anume coordonate spațiale sau de timp. Dar faptele se sublimază, se încadrează într-o semnificație, ajung la expresivitatea unui mit. Asemeni tuturor marilor creații artistice, opera nu alcătuiește decât substratul unui titlu. Cititorul participă la paralelismul dintre planul narativ și cel simbolic, care se presupune cu claritate, cu aceeași ușurință cu care desprinde titlul singurătății omului din povestirea aventurii lui Robinson, sau absorbia puterii idealului, în rătăcirile Cavalerului cu chipul trist. S-a vorbit astfel de o „mitologie” a lui Faulkner, care-i dublează realismul. Dar această întreprindere de planuri nu exprimă întreaga viziune faulkneriană. Construcția e mult mai complexă, structurată pe mai multe octave. Coexistența amintită este infiltrată de o nouă dimensiune: a vieții onirice. Scrierile dinadins „infiltrată” și nu suprapusă, căci în opera lui Faulkner nu surprindem o suprapunere de planuri, între viața reală și atmosfera visului, ci prea adesea o întrepătrundere, aceeași din urmă alcătuind chiar un principiu de structurare. Nu putem să nu săvârșim asupra acestei trăsături a operii: „viziunea romanțierului, notează cu subtilitate Monique Nathan, se apropie de aceea a omului care doarme”.

Pe această deschidere înspre destămurire, autorul se emancipează de succesele temporale, de determinismul artificial, înfățișând o realitate de esență. Universul artistului se încarcă cu semnificații. În locul cronicarului apare un vizionar; el depășește suprafața și surprinde subteranele de adâncime ale vieții, de abia presimțite; realul este îmbogățit prin legendă, prin simbol; romanțierul este în același timp un moralist; el caută să interpreteze viața, deși nu alături de faptele vizibile, cauzele ascunde, mișcările tehnice lente, descrierea este insuficientă de presimțitoare, evocarea devine măturare de adâncime. Omul nu se așază pasiv în fața lumii, pentru a o înregistra, ci o reconstruie cu ajutorul filonelor sale de simțire, alcătuind principii de organizare a universului artistic. Scriind, artistul se destămurează. Ar vrea să se destămure integral și, efectiv, își multiplică, de la carte la carte, ochiurile rețelei cu ajutorul căreia vrea să capteze lumea, năzuind în același timp să se exprime pe sine. Uitându-se însă în urmă, nu-și poate reprima un cuvânt de descurajare, constatând diferența dintre ceea ce a rostit și ceea ce avea de gând să rostească. Faulkner mărturisește: „Știu că niciodată nu voi putea da lumii ceea ce se zburcă în mine, pentru a fi liberat”.

Este firesc ca Faulkner, în cursul acestei multiple speculații, cum notează Monique Nathan, să se întălească, în punctele de intersecție ideale, cu doi din cei mai reprezentativi artiști ai timpului nostru: James Joyce și Thomas Mann. Consonanța se vede deosebită sub raportul tehnicii expresiei, cât și a conștientizării planului narativ și vizual, prezente, în măsură diferită, în *Litise* și în *Muntele magic*.

Tehnica scriiturii lui William Faulkner este variată și uneori derutantă. Monologul interior, introducându-ne direct în ființa morală a personajelor, nu va îngădui cuprinderea acestora în devenirea lor, căci decalajul cronologic și, adesea, intervertirea succesei evenimentelor, în care Faulkner se replace uneori, va alcătui o obligație pentru cititor, de a recuși și reconstrui singur subiectul. O situație nu este, în general, prezentată de Faulkner în imediatul și relief al ei, ci impresurată, presimțită, privită sub unghiuri de incidență diferite, de personaje diferite; o acțiune nu se desfășoară, indehotic, linear, ci se împarte în episoade care își întregesc mutual perspectivele (*Lumină în august*, de pildă). Va rămâne cititorului, „luncind” treptat în obscuritate, cum spunea Monique Nathan, să descrie textul și să-și reconstituie unitatea. Autorul nu stăruie, cu sugerează; el este reticent, adesea ambiguu; își întrerupe uneori expunerea, prin intercalarea de întinse digresii, fără legătură cu mersul acțiunii, ceea ce stărbeste progresia subiectivă, amenință „compoziția” cârților. Un critic a putut vorbi astfel, de „perversitatea narativă” a lui Faulkner, ceea ce nu compromite totuși arhitectonica de ansamblu a viziunii sale: va trebui să distingem, în adevăr, între simetria formală și artificialitatea de adâncime a unei opere. Dacă vom adăuga acestor particularități tehnice înălțurile acțiunilor personajelor, printr-o causalitate inaparentă, implicită, care scapă analizei directe și care pare adesea factice, ca și incertitudinile pe care autorul însuși le mărturisește în causalitatea interioară a eroilor săi, vom avea o seamă de orientări asupra mijloacelor de expresie ale lui Faulkner, în stare să facă lectura textului adeseori laborioasă.

Atmosfera romanțelor lui Faulkner întregeste aproape totdeauna aceeași teorie de vis rău, amestec de macabru și farsă, în care se agită și se frământă ființe cu instincte exasperate, sau deviate. Cititorul bănuiește în toată această dezlănțuire, acumularea de orori, nevoia precipitării unui *catharsis*, sau a unei încercări de exorcism. Autorul apare, dacă nu ca un justiciar, ca un critic acerb a unei societăți, de care se simte, totuși, legat. El adresează în romanele sale o critică, un rezhizitoriu unei întregi stări de lucruri, a cărei structură o înțelege, în înfruparea ei. Universul lui Faulkner este un reflex al societății americane din surd, a unei societăți barate pe sclavaj, exploatare și mercantilism, a unei societăți ce fusese devastată de convulsii și războaie. Faulkner ajunge până la rădăcinile depărtate care auveau să explice structura lumii, ce a servit drept model universului său mental. El va denunța, de altminteri, fără șovăială, una dintre tările acestei structuri sociale: opresiunea rasială a negrilor și explicația firească a acestui păcat originar va fi denunțată de autor prin cauze de ordin economic.

Se rotungește astfel și prinde contur, o viziune bine încheiată asupra lumii, care absoarbe în orbita ei existența socială a unui țint, o viață cu toate stridentele și dezlănțuirile ei, explicată dinlăuntru, printr-o causalitate complexă.

Ce loc ocupă omul, în această epopee cu alături de tragedie antică? Cum se înfățișează viața eroilor lui Faulkner, în această înfruntare de forțe? Ne aflăm aici în centrul discretiei, reticentei, aproximației. Faulkner nu exultă sufletească în descrierea, discretiei, reticentei, aproximației. Faulkner nu exultă, nu amănunțește analize. Nu înțelege să forțeze secretul eroilor săi, El lasă să plutească în jurul personajelor sale o zonă de nesigurantă. Am zice că, pentru el, limpezimea și analiza spulberă delicatetea de structură a vieții morale. Astfel, unul din personajele sale notează că Shakespeare nu are secrete și că marele poet „spune tot”. La care, interlocutorul răspunde: „Shakespeare nu avea simțul unuiașor și nici reticente”. Faulkner este, în ceea ce-l privește, reticent și nuanțat. De aici, caracterul enigmatic, incert, „estrangend from himself”, depărtat față de sine, al eroilor faulknerian, acest „orfan intelectual și spiritual, al cărui destin era poate de a trăi într-un timp de limburi”.

Este, într-un fel, o damnare, o predestinare a eroilor marilor romanțieri americani de rămâne prizonieri în această realitate crudă, ființe fantomale și agitando-se frenetic, neconștinđu-se între ei, clădindu-se mai mult din viața trecută, decât proiectându-se în viitor.

Incheierea aceasta, nu reprezintă însă ultimul cuvânt al atitudinii lui Faulkner în fața vieții. Alături de decrepitudine și dezagregare, el amintește și curajul, demnitatea, frumusețea omului. Eroul lui Faulkner este un înfrânt. Dar scriitorul și-a intitulat alocațiunea sa la acceptarea premiului Nobel: „I decline to accept the end of man”: „Refuz să accept sfârșitul omului.”

Ion BIBERI

CE E NOU ÎN LITERATURA...

CHINEZĂ

În urma continuului largiri a contactului cu viața, dramaturgia nouă chineză s-a îmbogățit în cursul ultimului an cu o serie de producții originale, puse în scenă de teatrele din Pekin. Ele prezintă aspecte ale noului etici formate în procesul construcției socialiste, în orele și satela Chinei populare. De un deosebit succes s-a bucurat piesa tânărului dramaturg Lin Hu-ming „Surorile din satul de munte”. Ea înfățișează entuziasmul unui grup de tineri absolvenți de liceu, plecați într-o campanie de împădurire a unor regiuni muntoase. Bătrânul dramaturg Lo Pin-ci analizează problemele satului contemporan, surprinzând lupta dintre vechea și noua mentalitate într-o familie țărănească. Aprofundind noua atitudine față de muncă, un grup de dramaturgi și actori, conduși de cunoscutul veteran al primei scene din Pekin, Fang Kuan-teh, au realizat piesa „Străduțoarele panglicii ale vieții”. Combateră atitudinilor mic-burghize reprezintă tema piesei de debut a tânărului dramaturg San Yin-hai.

Modificările conștiinței țărănimii, procesul complex al socializării agriculturii continuă să fie o temă majoră a literaturii chineze. Recent s-a apărut romanul „Construcții” de Sun-ching, o interesantă frescă a satului contemporan în care se confruntă două atitudini după realizarea reformei agrare. În vreme ce majoritatea țărănimii se îndreaptă spre construcția unei vieți noi, socialiste, câțiva din cei împotrivații își însoțesc eforturile în meschine calcule egoiste, în atitudinile individualiste. Tipurile complexe de țărani realizate de romanțier se opun într-o dezbateră etică arzătoare. Valoarea artistică a cărții se împinește prin stilul savuros și colorat.

Vasta moștenire literară a literaturii clasice chineze este obiectul unor multiple cercetări de istorografie și critică. Recent s-a publicat o nouă colecție a operelor celebrului clasic Tang Hsien-tu, 156-166, a cărui famă nu e comparabilă decât cu a unor dramaturgi din sec. XIII. Personalitate complexă, el a scris poezii, proză și teatru. Una din piesele sale „Pavilionul” — se joacă încă și astăzi pe scenele chineze. Noua ediție, rezultată unor cercetări exhaustive și a comparării cu comentariile altor exezeți — este cea mai completă prezentare a operelor scriitorului și include, pe lângă 2500 de poezii, o serie de eseuri și scrisori. Comentariile și exegezele criticilor perioadei Ming (1368-1644) sînt incluse în culegere.

ITALIANĂ

Rezistența împotriva fascismului continuă să inspire pe scriitorii italieni și să ofere un câmp larg de cercetare istoricilor. Recent, editura milanese Mondadori a publicat, cu o prefață de Ferruccio Parri, o interesantă lucrare despre rezistența lombarde. Luigi Meda reconstruie figura eroică a comandantului de partizani Giancarlo Puccher, care a început organizarea rezistenței în nordul Italiei în vara anului 1943. Presa italiană consideră reconstituirea istorică a lui Meda ca o reușită literară și ca o contribuție importantă la istoria rezistenței.

„Tutto il miele è finito” (Toată mierea s-a isprăvit) se numește ultima carte a lui Carlo Levi apărută la Einaudi. Toată mierea s-a isprăvit pentru Sardinia, sugerează Levi, încercând în povestirile, poemele și reportajele din volum: să redea chipul real al insulei, dramele provocate de sărăcia proverbială a pământului, frumusețea peisajelor sarde, asprimea și demnitatea oamenilor.

Simionetta Piccone Stella și Annabella Rossi au înfruntat într-un volum „La fatica di leggere” (Oboseala de a citi) apărut în Editura Reunited parutizei de convorbiri și anchete organizate la Roma în rîndul cîntorilor. Tema: preferențele literare. Anchetele dezbate probleme importante: gustul cititorilor, receptivitatea lor față de experiențele literare, modul de acordare a premiilor literare, raportul dintre publicitate și valoare artistică, problema literaturii de evaziune. „Cu toate că prezintă mari divergențe de opinie, cartea oferă prilejul unei meditații interesante și utile despre preferențele cititorilor, despre drumul dificil ce trebuie neapărat parcurs pentru a transforma lectura dintr-o „oboseală” adeseori inutilă într-un instrument cotidian al vieții obștice”, remarcă recenzia publicată de „Unità”.

„Anul Dante” a început de mult în Italia. Au apărut numeroase studii noi, se reeditază operele dantești, se retipăresc monografiile clasice. Printre ultimele lucrări publicate se remarcă „Dante și secolul său” de Indro Montanelli, „Dante în exil” de C. Marchi, „Dante și cultura medievală” de B. Nord, „Dictionnaire Divin Comedi” de G. Stiebert și Vivanti (toate acestea îngrijite de Societatea Dantea, Edizione Nazionale delle Opere și Edizione Le Monnier). Editura Fratelli Fabbri a întreprins tipărirea operelor complete ale lui Dante cu o introducere de Giuseppe Ungaretti și Mario Appolonia. Acestea sînt numai o parte din noile titluri apărute, pentru că numărul lor crește necontenit. Toate editurile italiene au inclus în planul lor cîteva lucrări, ceea ce arată interesul deosebit pe care opera lui Dante continuă să-i trezească.

ANNA AHMATOVA

ÎNȚILNIRILE
MELE
CU

MODIGLIANI

„ELVIRA”
detaliu, 1919
Colecția Joseph Pulitzer
S.U.A., Saint-Louis

marilor pierderi pe care le-am suferit, a dispărut pînă și fotografia pe care mi-o dăduse, a acestui „lucru” al lui.

În acel timp, pe Modigliani îl pasiona arta Egiptului. Mă ducea la Luovu să vizitez pavilionul egiptean, asigurându-mă că „tout le reste” nu merita nici o atenție. Îmi desena portretul împodobindu-mi capul cu bijuterii egiptene și părea cu totul fermecat de marea artă a Egiptului. E limpede, Egiptul fu cea din urmă din slăbiciunile sale. Cîrînd, se va fi dovedit pînă-ntr-ait de original încît să nu amintească nimic, în afară de personalitatea lui, celui care îl privește pinzele. Această perioadă a lui Modigliani e numită acum „perioada neagră”.

Spunea: „Judecările trebuie să fie sălbătice”, privind perlele africane pe care le purtam și mă plăcî cu salba cea.

Mă ducea să văd vechiul Paris în spatele Panteonului, noaptea, la lumina lunii. Cunoștea bine orașul, și, totuși, o dată ne-am răscit. Spuse: „Am uitat că în mijloc e o insulă (Insula St. Louis)”. Lui îi fu dat să-mi dezvăluie adevăratul Paris.

Despre Venera din Milo spunea că femeile zvelte și grațioase, acelea care merita ostensa de a fi modelate și pictate, par întotdeauna stingace și greoaie dacă sînt îmbrăcate.

Dacă se întîmpla să plouă (la Paris ploile sînt atât de frecvente) Modigliani venea întotdeauna cu o enormă și foarte veche umbrelă neagră. Sub această umbrelă ședeam uneori pe o bancă din grădina Luxembourg, o ploaie călădușă de vară se strecura dintr-un nor, lingă noi moșia „vechii palat în stil italian”. Lui îi fu dat să-mi dezvăluie adevăratul Paris.

Despre Venera din Milo spunea că femeile zvelte și grațioase, acelea care merita ostensa de a fi modelate și pictate, par întotdeauna stingace și greoaie dacă sînt îmbrăcate.

amemi mai în vîrstă îți arătau alea pe care trecea Verlaine prin grădina Luxembourgului, cu un stol de admiratori în jurul lui îndreptîndu-se spre „cafenea lui” unde în fiecare zi propovăduia ex-catedra, în „restaurantul lui” la ora prînzului. Dar în 1911, pe această ale trecea, nu Verlaine, ci un nobil domn în redingotă impecabilă, cu joben și nasturele Legiunii de onoare, — iar cei din preajmă șuşoteau: „Henri de Regnier”.

Pentru noi doi, numele acesta nu avea vreun sunet deosebit. Despre Anatole France, Modigliani (ca, de altfel, și mulți alți parizieni de mare cultură) nu voia nici măcar să audă. Se bucura neșus că nici mie nu-mi plăcea. Și Verlaine, în grădina Luxembourgului! mai exista doar în chip de monument ce fusese inaugurat chiar în anul acela. Despre Hugo, Modigliani spunea simplu: „Dar, doamnă, Hugo e declamator”.

dată, probabil că ne înțeleserăm greșit, ducîndu-mă la Modigliani nu l-am găsit acasă: mă hotărî să-l aștept cîteva minute. Aveam în mină un buchet de trandafiri roșii. Fereastră deasupra porții închise a atelierului era larg deschisă. Nemaîștiind ce să fac, începui să arunc înăuntru în atelier florile acelea, una cîte una. Apoi, vîndî că nu mai sosește, plecai.

Cînd ne-am înfîlînit iarăși, îmi mărturisii cît de uluit rămăsese vîndî că izbucisem să intru în camera a cărei cheie era la el. Îi înșurui. Spuse: „Nu se poate, erau așezate așa de frumos.”

Lui Modigliani îi plăcea să hoinărească noaptea prin Paris și foarte adesea, auzindu-și pașii rîsunînd în somnolența tăcere a străzii, mă ridicam de la masa mea de lucru, mă apropiam de pervaz urmîrîndu-l proiectată pe persiene, umbra ce întîrzie sub ferestrele mele...

Ce era Parisul de atunci, încă din pragul anilor douăzeci, începuse a se numi „Vechiul Paris și Parisul dinainte de război”.

Încă numeroase, trîsurile prosperau odată cu bistrourile. „Au rendez-vous des cochers”, și mai răiau încă acei tineri contemporani ai mei care, cîrînd, vor pieri pe Marna sau lângă Verdun. Toți artiștii de avangardă, afară de Modigliani, erau recunoscuți. Picasso era tot atît de celebru cît este și astăzi, dar, nu știu de ce, se spunea întotdeauna „Picasso și Braque”. Ida Rubinstein recita *Salmoea*, baletul rus al lui Djaghilev (Stravinski, Nijinski, Pavlova, Bakst, Karsavina) devenise o tradiție de înaltă tinută.

E limpede astăzi că destinul lui Stravinski n-a rămas închis în limitele celor zece: opera sa a devenit supremă expresie muzicală a spiritului secolului XX. Pe atunci, însă, încă nu ne dam seama de aceasta. La 20 iunie 1910, fost puș în scenă *Pașărea de foc*. La 13 iunie, 1911, Fokin reprezenta la Djaghilev *Petrusca*. Deschiderea noilor bulevarde prin trînzur vii al Parisului (descrierea se poate vedea la Zola) nu era încă terminată. (Boulevard Raspail). Cu mai mult sau mai puțin succes, doamnele încereau să poarte, cînd „jupes culottes”, cînd „jupes entravées”, care strîngeau ca într-o fașă picioarele. Versurile lineceau în uitare și erau folosite numai pentru vignetele unor pictori mai mult sau mai puțin celebri. Încă de pe atunci, înțelegeam că pictura pariziană devorase poezia franceză.

René Ghil propovăduia „poezia științifică” și așa-ziișii școlari ai acestui maestru îl vizitau din plieticeală.

Un muncitor italian fură Gioconda lui Leonardo, ca să o readucă în patrie...

Modigliani era foarte mîhnit că nu putea pricepe versurile mele și bănuia că în ele se ascund cine știe ce miracole, cînd ele nu erau decît cele dinlăuntru timide încercări.

Îmi dăruia desenele pe care mi le făcuse acasă la el. Erau saisprezece. S-au pierdut în casa mea de la Tarkoselo în timpul primilor ani ai Revoluției. Nu mi-a rămas decît unul, din păcate, prevestește mai puțin decît celelalte viziunile sale „nuduri”.

Mă rugase să-l înfrîmez și să-l aflu în camera mea de la Tarkoselo.

Mai mult decît orice altceva, vorbeam, cînd eram împreună, de poezie. Știam amîndoi o sumedenie de versuri franțuzești: Verlaine, Laforgue, Mallarmé, Baudelaire.

Din Dante, nu mi-a recitat niciodată. Odată mi mi spuse: Am uitat să-ți spun că sînt evreu. Că era de pe lângă Livorno, îmi mai spuse deodată, adăugînd că avea douăzeci și patru de ani, cînd el avea de mult douăzeci și șase...

Spunea că-l interesează aviatorii, dar cînd avu prilejul să cunoască unul, se arată dezamigat: nu i se păru a fi decît un simplu sportiv și nimic altceva (dar ce se aștepta să fie?)

Pe vremea aceea, primele aeroplane (Gumilov: „Pe greoaie mașini bubuitoare / vom străpunge norii vîjleloși...”), ușoare și de un singur fel, cum se știe, se învîrtau pe deasupra ruginitului și rășchiratului Turn Eiffel, contemporanul meu (1889). Semăna, în ochii mei, cu un sfîncic urgiaș, uitat de cine știe ce colos, în mijlocul unei capitale de pitici. Dar toate acestea încep să aibă ceva guliverian.

În anii ce urmău, cînd, sigură că un asemenea om nu putea să nu-și fi cucerit gloria, între bamb de el pe cei ce soseau de la Paris, răspunsul era venic același: „Nu-l cunoaștem, n-am auzit niciodată de el”. Nu-l cunoaștea nici A. Ekster, pictoriță, din școala căreia ieșiră toți artiștii „de stînga” de la Kiev, nici B. Anrep, cunoscut mosaicist, cînd în acești ani 1914-1915, îmi făcuse portretul.

O singură dată, Nicolai Gumilov, cînd făcuserăm împreună cea din urmă călătorie la fiul nostru la Bezek (în mai 1918) și eu rostii numele lui Modigliani, îl numii „monstru bețiv” sau cam așa ceva, și-mi spuse că avusesse cu el o ciocnire la Paris, cînd pictorul să împotrivișe ca Gumilov să vorbească limba rusă în compania unor prieteni. Și, totuși, amîndoi nu le mai ră-minea decît abia vro doi sau trei ani de trăit...

Vremea îndelungată mi se păru că nu voi mai auzi nimic, niciodată, de el... Și, cu toate acestea, îmi fu dat să aud multe, multe...

Față de călători, Modigliani era disprețuitor. Pentru el călătorii erau un surrogat al acțiunii autentice. Purta întotdeauna în buzunar *Les chants de Maldoror*, care pe atunci, erau o raritate bibliografică. Povestea că, o dată, intrase într-o biserică rusească în timp ce se slujea liturghia de Paști, ca să vadă procesiunea, pentru că îi plăceau grozav ceremoniile fastuoase. Și un „domn probabil foarte important” îi dăduse sărutul pascal. Îmi pare că Modigliani nu-l înțelegea sîrnicdecum semnificația.

La începutul NEP-ului, cînd făceam parte din direcția Ununii Scriitorilor, ne întîlneam în biroul lui Aleksandr Nicolaevicei Thonov, Leningrad, Moșovaia, 36, la Editura de literatură unigardă. Se reluaseră pe atunci, legăturile cu strănătate și Thonov primea o mulțime de cărți și reviste străine. În timpul unei ședințe, cineva îmi dădu ultimul număr al unei reviste franceze de pictură. O deschisei: o fotografie a lui Modigliani... O cruce... Un lung articol necrolog din care aflai că el fusese unul din cei mai mari pictori ai secolului douăzeci (în minte că era comparat cu Botticelli), că despre el se și scriseseră monografii în engleză și italiană. Apoi, prin 1930, mi-a vorbit mult de el Ehrenburg, că îl dedicase versuri în cartea sa *Poeme de veghe* și că mult, mai tîrziu decît mine, îl cunoscuta la Paris. Am citii și cartea lui Carco despre Modigliani *De la Montmartre la Cartierul Latin*, și un roman foliion în care autorul îl punea alături de Utrillo. Sînt în măsură să afirm cu tărie că acea figură nu e deloc asemănătoare cu Amedeo cel din 1910-11 și că tot ce a făcut din el autorul romanului se încadrează în categoria expedițiilor nepermise.

La noi, îl cunosc, azi, toți acei care se interesează de arta contemporană. Și în strănătate se bucură de fama pe care, din păcate, i-a consacrat-o filmul *Montmartre 19*.

(Bolșevo 1957 — Moscova 1964)

În românește de TAȘCU GHEORGHIU

caricaturistii lumii

Din punct de vedere științific, metalul este de un anumit număr de ori mai dur decît lemnul

Desen de JACEK FEDOROWICZ (R. P. Polonă)

COMITETUL DE REDACȚIE

Teodor Bals; Ov. S. Grohănițeanu (redactor șef adjunct); S. Damian; Ștefan Gheorghiu (redactor șef adjunct); Eugen Simion; Tiberiu Uran (redactor șef); Haralamb Zîncă (secretar general de redacție).

Prezentarea grafică:
Radu Georgescu